

KOMPOZICE A POTENCIÁL MĚSTA OPAVY

Diplomová práce | FA ČVUT Praha | Ateliér Romana Kouckého

Bc. Petra Krejčí

KOMPOZICE A POTENCIÁL MĚSTA OPAVY

/ Obsah

AUTORSKÁ ZPRÁVA

Úvod	11
Osnova	12

ANALYTICKÁ ČÁST

O městě	16
Struktura	18
Typologie struktury	20
Obraz města	24
Historie	26
Veduty	28
Výšková analýza	30
Veřejné prostranství	32
Pozemky obce	34
Morfologie terénu	36
Zelená infrastruktura	38
Hustota osídlení	40
Dopravní infrastruktura	42
Rozvojová území	44
Závěr analýz	46

KONCEPT

Akunpunktura města	50
Principy	53
Deficity parků	60

NÁVRH

Urbanistický plán území	70
Síť veřejných prostranství	74
Koncepce zelené infrastruktury	76
Urbánní řezy	78
Detaily	78
Náměstí Osvoboditelů	80
Náměstí Republiky	82
Trojice	84
Slezanka	86
U Karnoly	88
Ochranova	90
Kolonáda	92
Urbanistický řez	94

ZÁVĚR

Závěr	101
Zdroje	104

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Petra Krejčí

datum narození: 9. 10. 1992

akademický rok / semestr: ZS 2018/2019

obor: Architektura a urbanismus

ústav: Ústav nauky o budovách 15118

vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Arch. Roman Koucký

téma diplomové práce: Kompozice a potenciál města Opavy

viz přihláška na DP

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení
Definování potenciálu města Opavy. Doplnění struktury města s definováním klíčových staveb, stanovení celkové prostorové kompozice města s historickými i budoucími dominantami.

2/

Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program
Pro D/ součástí zadání budou jasně a konkrétně specifikované jednotlivé fáze projektu, které jsou nezbytnou součástí řešení
Pro jednotlivé lokality doplňující kompozici města bude specifikován charakter.

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

Autorská zpráva

Analytická část

Urbanistické schéma širších vztahů 1:10 000

Urbanistický plán území 1:2000

Urbanistické řezy

Hmotové řešení jednotlivých částí

Prostorové zobrazení částí i celku

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Rozsah a měřítka jednotlivých výkresů či modelu mohou být vedoucím projektu ještě upřesněna.
Měřítka výstupů mohou být přizpůsobena požadovaným formátům odevzdání.

Datum a podpis studenta,

8.10.1992

2018

Datum a podpis vedoucího DP

8.10.1992

2018

Datum a podpis děkana FA ČVUT

10.10.2018

registrováno studijním oddělením dne

4.10.2018

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT: PETRA KREJČÍ

AR 2018/2019, ZS

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

(ČJ) KOMPOZICE A POTENCIÁL MĚSTA OPAVA

(AJ) COMPOSITION AND POTENCIAL OF CITY OPAVA

JAZYK PRÁCE: ČESKÝ

Vedoucí práce:

Prof. Ing. Arch. Roman Koucký

Ústav: Ústav nauky o budovách 15118

Oponent práce:

Ing. Arch. Petr Stanjura

Klíčová slova

(česká):

Urbanistická kompozice, urbanismus, Opava, hradební okruh, potenciál města, akupunktura města

Anotace

(česká):

Práce se zabývá urbánní kompozicí města Opavy. Hledá potenciály k rozvoji, které výrazně ovlivní obraz města. Definování kompozice města je založeno na dostavbě chybějící struktury a struktury veřejných prostranství v centru Opavy. Tématem práce je navrácení života do centra a uvědomění si, že zanedbaná místa v centru města potřebují nutnou péči.

Anotace (anglická):

The subject of the thesis is the urban composition of the city of Opava. It searches for development opportunities that would significantly affect the city's image. The new found composition is based on the completion of the urban structure and public spaces in the center of Opava. The aim is to return life into the city center and to recognize that the neglected places need necessary care.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 11. 1. 2019

podpis autora-diplomanta

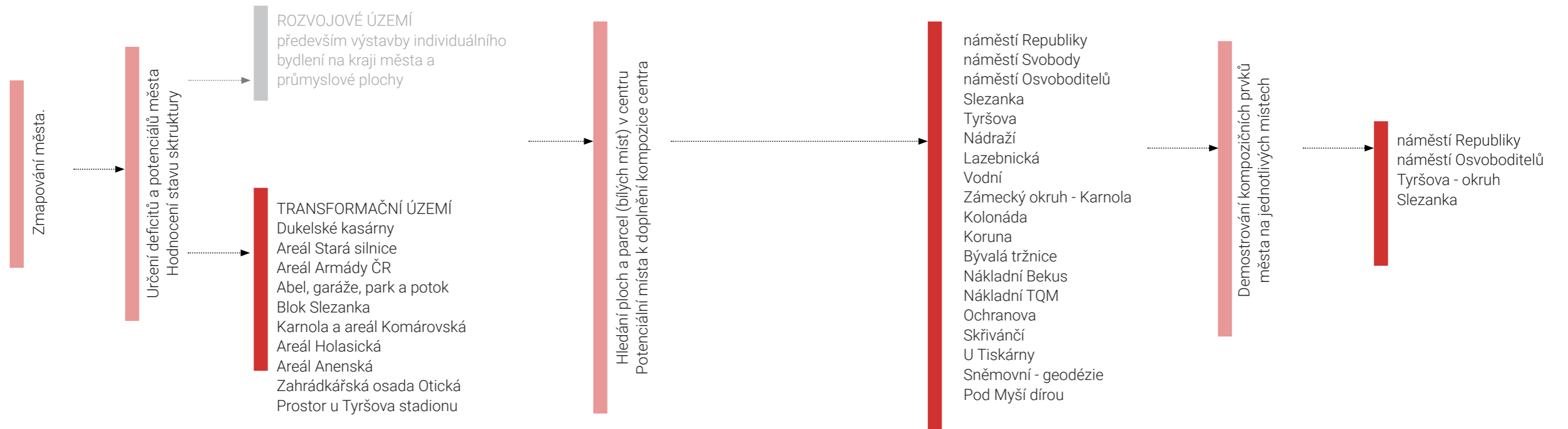
/ Úvodem

Vybrat si své rodné město pro zadání na diplomovou práci může být výhodou i stěžujícím faktorem. Když místo znáte dokonale a především tam dlouho žijete, utvoříte si zafixovaný stav a málo věcí se vám chce měnit. Znáte to: postavíme nové výzkumné centrum! Křičí radní a architekti. Ale ne! Křičí obyvatelé města. Tam je přece krásné malé hřiště, kam jsme si chodili jako malí hráči!

Sentiment stranou! Zvláště když jde o celkovou kompozici města a využití potenciálů k dalšímu rozvoji. Město žije, mění se. Někde se rozvíjí, někde stagnuje, někde upadá. A to se odehrává v každé době v jiné části města. Lidé se změnám přizpůsobí v přítomném čase, ale architekti musí hledět dopředu a pokud nezareagueme na proměnu životních podmínek, projeví se to v nečekaných negativních souvislostech.

Po pěti letech strávených v hlavním městě na studiích se vracím do Opavy a dívám se na ni očima studenta architektury, který chce město posunout dál. Chci najít nedostatky města, které jsem možná před tím neviděla a rozhodně jsem je nevnímala v širších souvislostech. Kladu si za cíl dát lidem náhled, jak by mohla Opava vypadat v dalších letech. Jak a kde by se měla proměnit, jaké nové hodnoty by město mohlo mít. Aplikace "Jak kdysi město vypadalo" je pěkná, ale aplikace "Jaká by Opava mohla být?" je lákavější.

Osnova

analýzy stavu

hledání problémů a deficitů

definování problému

stanovení návrhu

PŘEDDIPLOMNÍ SEMINÁŘ

DIPLOMNÍ PROJEKT

/ Analytická část

Základní informace o městě - širší vztahy

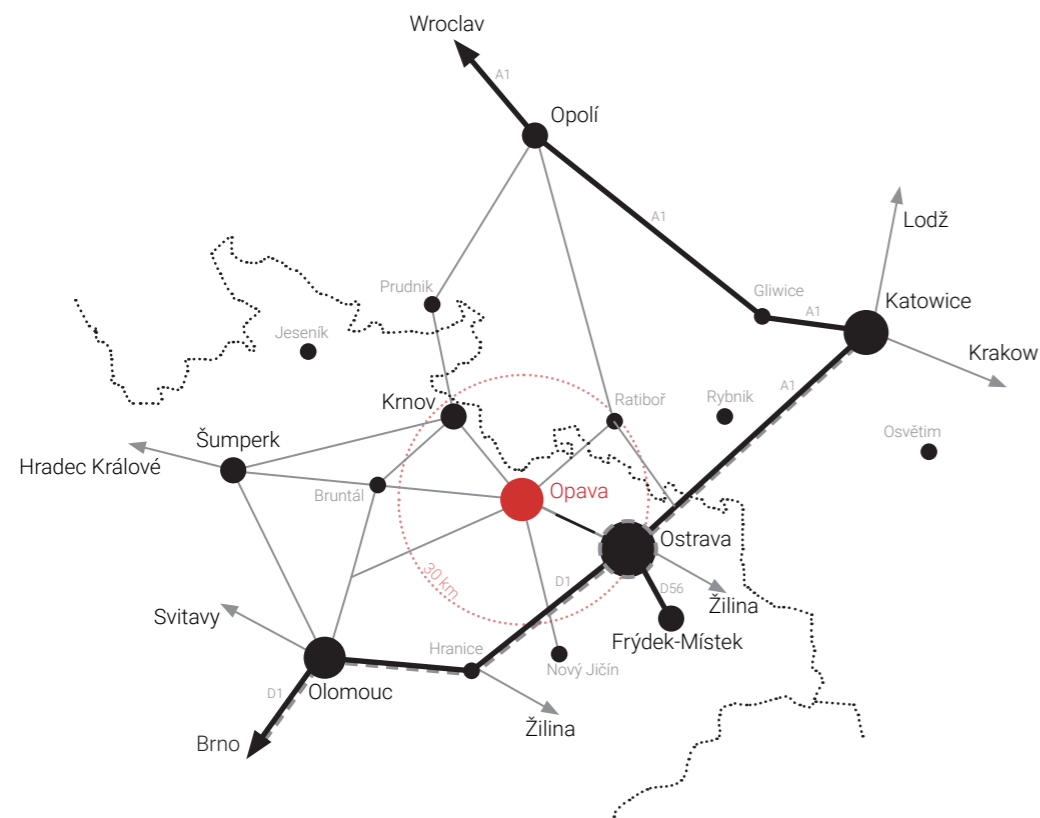
Opava je statutárním městem v srdci Slezska. Nachází se 30 km od krajského města Ostrava. Spadá pod ní 9 obvodů. Kdysi politické a obchodní centrum celého Slezska dnes žije především kulturním životem. Nejstarší české muzeum najdeme právě v Opavě (Slezské zemské muzeum, 1814). Festival Bezručova Opava patří k nejstarším festivalům v Republice (nepřetržitě již od roku 1958). Uznávaný operní a činoherní soubor působí ve Slezském divadle (1805).

Firmy zaměstnávající více než 2000 lidí jsou Mondelez (oplatky Opavia), Teva, Model Obaly, Ostroj, Brano, Slezská nemocnice, psychiatrická léčebna.

Nezaměstnanost v regionu Opava je 6,8 % a průměrný věk v okrese je 41,5 let. Podíl nezaměstnaných osob v okrese Opava se pohybuje nad průměrnými hodnotami za ČR a současně pod průměrem za Moravskoslezský kraj.¹

¹ Zpráva o situaci na trhu práce v okrese Opava za rok 2015

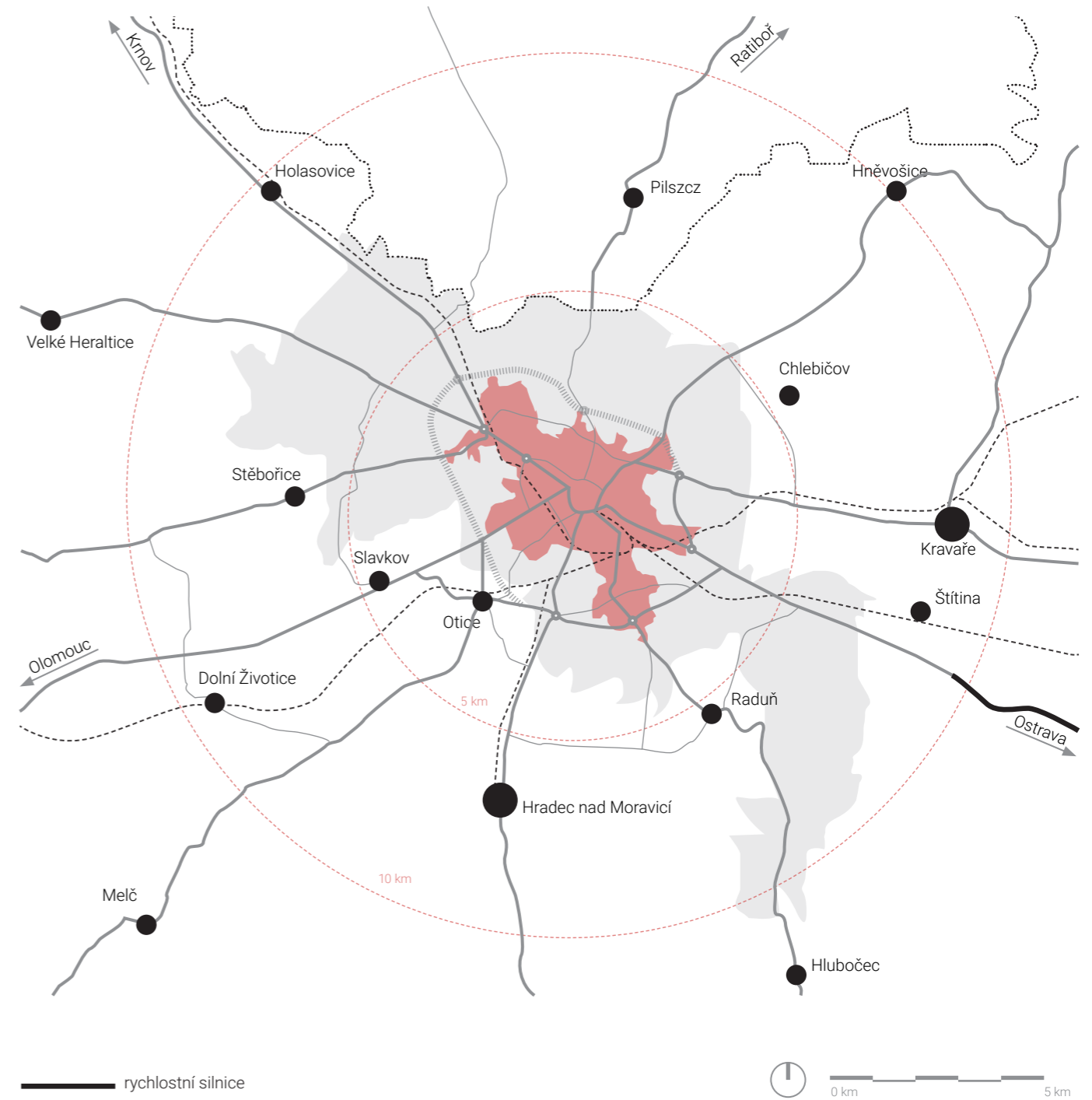
Katastrální výměra 90,16 km²
Počet obyvatel 57 019 (2018)
Nadmořská výška 257 m n. m.

- dálnice
- rychlostní silnice
- silnice 1. třídy
- hranice ČR
- - - - - dojížďky

Rozvoj dle Politiky územního rozvoje

- - - - - rozvojová osa
- ⊠ rozvojové centrum

- rychlostní silnice
- silnice 1. třídy
- plánovaný obchvat
- - - - - železnice
- hranice ČR
- - - - - dojížďky
- ⊠ okres Opava
- Statutární město Opava

Struktura města

Struktura města Opavy je organicky rostlá, forma města monocentrická, dostředná.

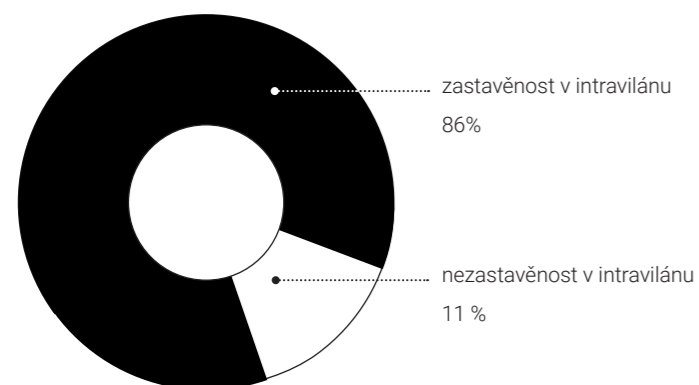
Kompozice města znamená nezaměnitelný charakter a obraz města. Jasně čitelné na pohled je historické jádro, kolem kterého se vine hradební okruh, linie řeky a linie železnice. Historické cesty vedoucí kdysi do obchodního a politického centra českého Slezska definovaly hlavní osy města. Zástavba se drží právě těchto tangenciál vedoucích do/z města.

Urbanistická struktura města je hodnotou území především pro její celistvost a lidské proporce. Jasně čitelná je soustava parků navazující na sebe – hradební okruh, ale jiná veřejná prostranství už tak dobře čitelné a jasně definovaná nejsou.

Ve struktuře města se nachází bílá místa jako místa s největším potenciálem území - možnost rozvoje bez rozšiřování města do krajiny. Těchto míst má Opava poměrně dost jak v centru tak na předměstích.

Zastavěnost v historickém jádru se od 40. let minulého století zmenšila o 22%.¹

¹ dokument Vize za Slezanku - re:architekti, Onplan, Květoslav Syrový, Marie Gelová, Klára Stachová

----- hranice zastavěného území
■ stávající zástavba

0 m 200 m 1000 m

Typologie struktury

Jádro města je jasně definované středověkým založením, kde dominují dvě náměstí (Horní a Dolní). V historickém centru se nachází nejvíce kulturních a historických památek, např. radnice Hláška, Slezské divadlo, Obecní dům, knihovna Petra Bezruče, část Slezské univerzity, řada kostelů aj. Centrum je prohlášeno za městskou památkovou zónu.

Přes všechny kulturní činnosti městu chybí život. Magistrát města nyní sídlí na Krnovské ulici mimo centrum. Počet ekonomických subjektů v centru klesá¹. Podnikatelé a obchodníci využívají jiná území a prostory než v centru. K chybějícímu životu ve městě nepřidává ani nedostačující bytový fond². Město nyní disponuje přibližně s 700 byty.³

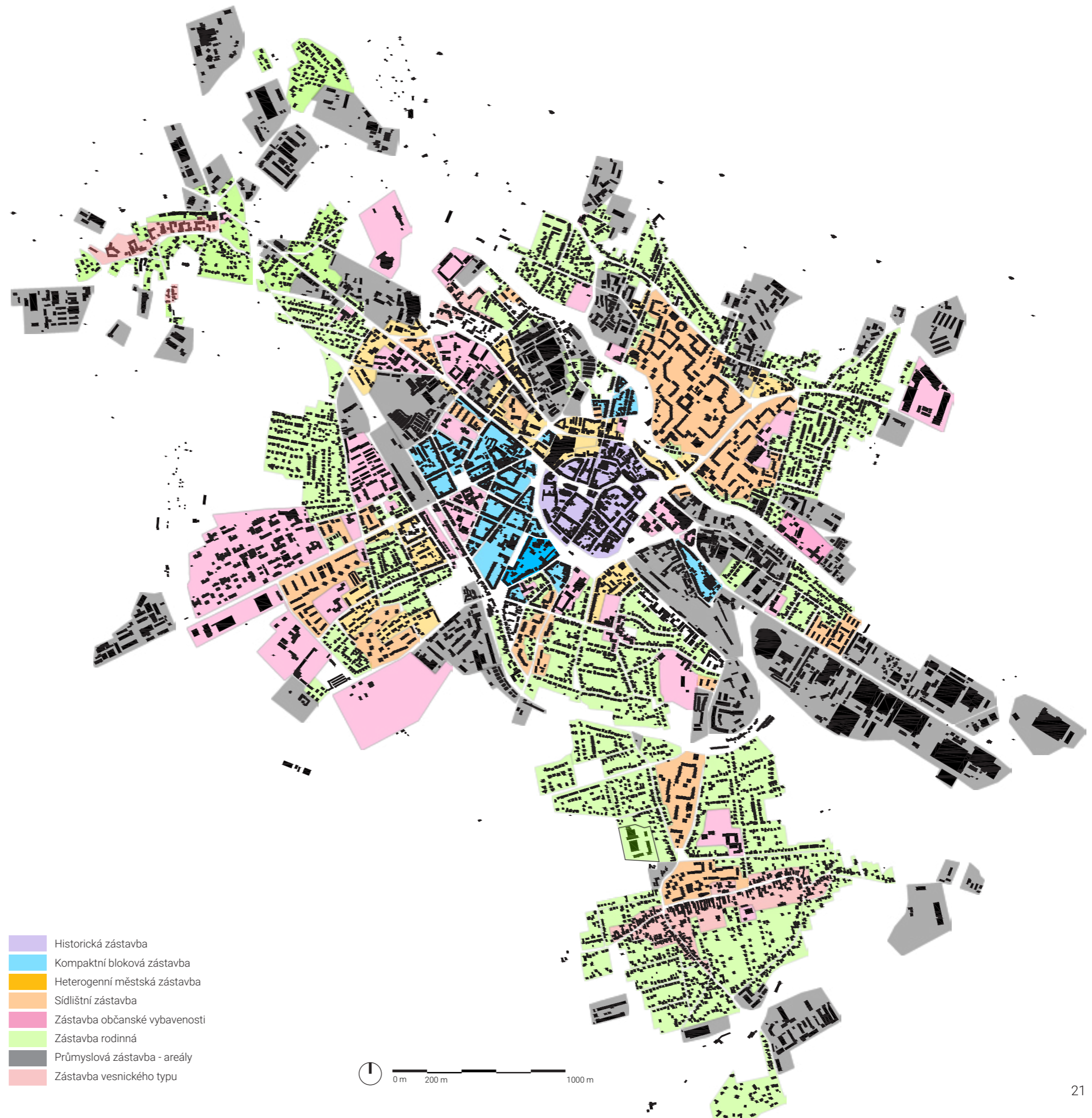
Vnitřní město je tvořeno především blokovou zástavbou z druhé poloviny 18. století, vojenskými areály - komplexy bývalých kasáren, nádražím a za řekou sídliště Kateřinky. Občanská vybavenost je v rámci celého města dostačující kromě mateřských školek.

I z **periferie** města dobře funguje dopravní spojení do centra. Nachází se zde Slezská nemocnice, Městské sady k rekreačnímu a sportovnímu vyžití, průmyslové areály podél Těšínské ulice, dvě největší sídliště Kateřinky a Kylešovice.

¹ ČSÚ, Registr ekonomických subjektů

² ČSÚ, Bytová výstavba

³ <http://www.svobodni-a-nezavisli.cz/tag/bytovy-fond/>

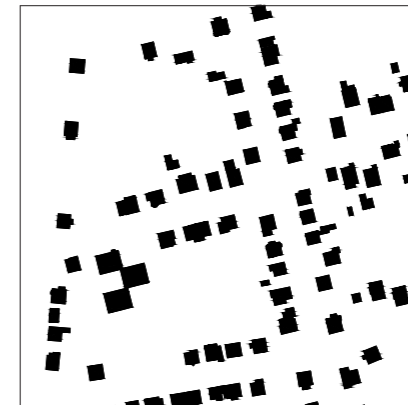

Typologie struktury

Historické město

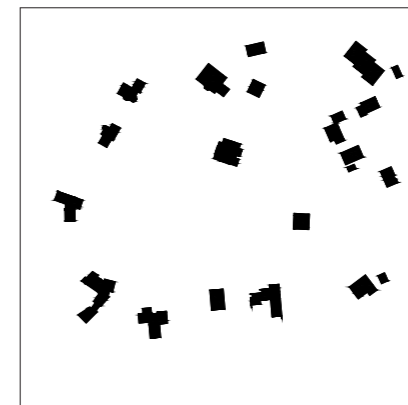
Zástavba rodinných domů - drobná

Bloková zástavba - kompaktní město

Satelitní zástavba

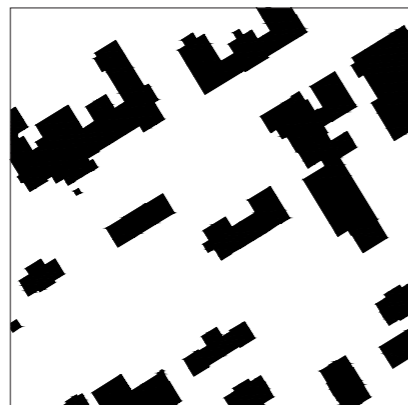
Modernistická struktura

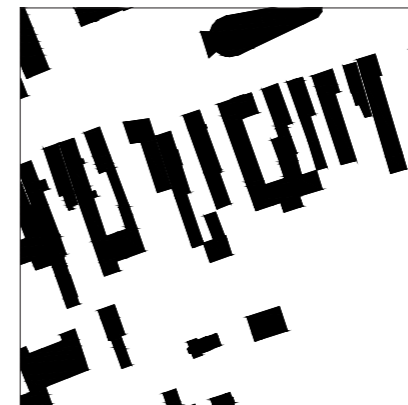
Průmyslové areály

Areály občanské vybavenosti

Vesnická zástavba

Obraz města

Obraz města v průběhu historie ovlivnila řada událostí, které se propsaly do struktury města. Dávají dnes velký potenciál pro další rozvoj v oblasti urbanismu a plánování. Jedná se o události spojené s válečnou a poválečnou degradací města, následnou výstavbou sídlišť, polistopadový úpadek řady průmyslových areálů a odchod vojska. Tato postižená místa je nutno řešit, jinak město bude umírat.

Asi každé město, každá věc má svou kladnou hezku stránku a druhou skrytou, nevábnu. Domy, které městu dávají sílu nejsou jen těch pár ikon, ale především jejich okolí.

Radnice Hláška

Kostel Nanebevzetí panny Marie

Slezské zemské muzeum

Horní náměstí, Slezanka

Dolní náměstí, kostel sv. Vojtěcha

Ptačí vrch, Sady Svobody

Obchodní dům Breda&Weinstein

Nové obchodní centrum Breda

Dům umění

Slezské divadlo na Horním náměstí

LÍC ————— RUB

Náměstí Svobody

Za hotelem Koruna

xxx

Začátek ulice Krnovská

Náměstí Republiky, Kartáč

Městský okruh u Dvořákových sadů

Městský okruh u Dvořákových sadů

Masařská ulice

Zámecký okruh, Karnola

Těšínská ulice

Městský okruh u Náměstí Svobody

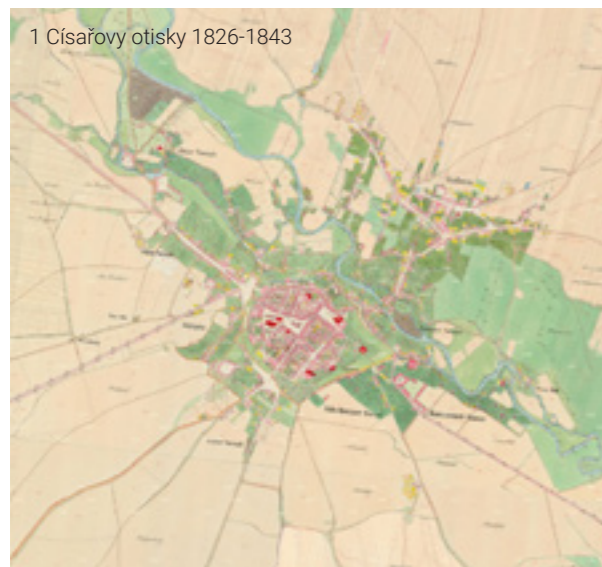

Lazebnická ulice

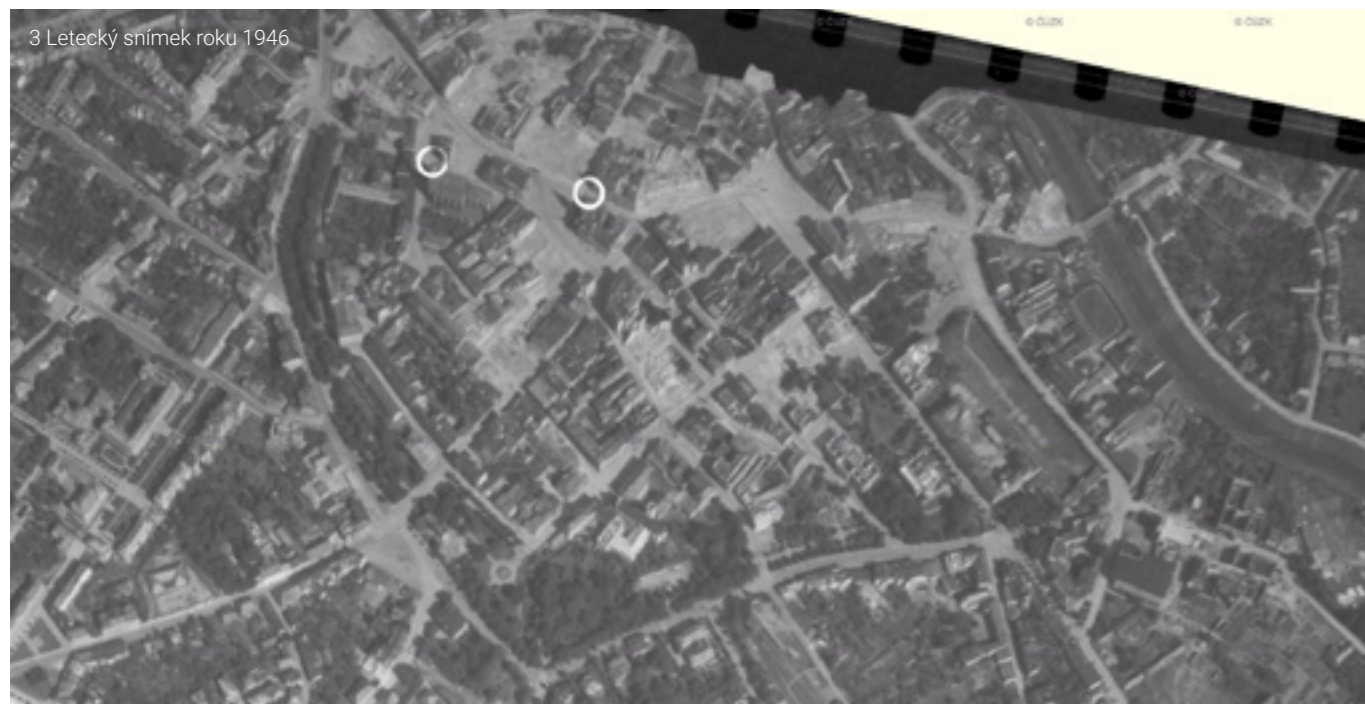
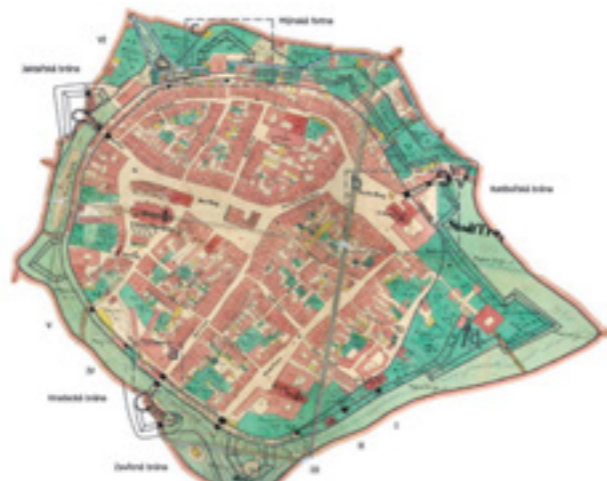
Historie

Původně Opava vznikla jako kupecká osada u brodu řeky Opavy. Vedla tudy stezka z Polska na Moravu. Tato stezka byla součástí Jantarové stezky. Statut města dostala Opava v roce 1224 Přemyslem Otakarem I.

Město bylo obeháno hradbami. Uvnitř se odehrával veškerý obchodní a kulturní život. S rozvojem města postupně vznikala tři předměstí před třemi branami (Jaktařská, Ratibořská, Hradecká) (2). V průběhu své historie se Opava ocitla v mnoha konfliktech. Nejvíce byla ovšem zasažena světovými válkami. Až do roku 1928 byla Opava hlavním městem československého Slezska. Fotografie (3) znázorňuje stav zástavby v centru, jak moc byla Opava zdevastována po druhé světové válce.

2 Schéma opevnění města

Náměstí Republiky, 1930
Mezi obchodním domem Breda&Weinstein a nyníjším hotelem Korunou zde stála Jaktařská brána. Náměstí bylo opravdovým náměstím. Dnes se místo proměnilo v rušnou křižovatku na vnitřním městském okruhu a se zbytkovými prostory.

Náměstí Republiky, 1960
Pohled od města k městské části Jaktař

Náměstí Svobody, 1990-1910
Rozsáhlé prostranství na náměstí Svobody snad ani pře válkou nesloužilo jako řádné náměstí. Nyní slouží jako povrchové parkoviště vedle městského okruhu.

Náměstí Svobody, 1943

Náměstí Osvoboditelů, 1946
Další náměstí, které bylo spíše sadem, dnes spíše parkem. Jedná se o třetí náměstí přiléhající k městskému vnitřnímu okruhu, které funguje jako park a otevírá se do rušné křižovatky.

Panorama města

pohled od Otic severním směrem

pohled z kostela sv. Hedviky do centra

pohled od Otic severovýchodním směrem

pohled z Hlásky (radnice) jiho-východním směrem

pohled z věže kostela sv. Petra a Pavla v Jaktáři

pohled z kostela sv. Hedviky severo-východním směrem

pohled na sídliště u Olomoucké ulice, vzadu Raduň a Vršovice

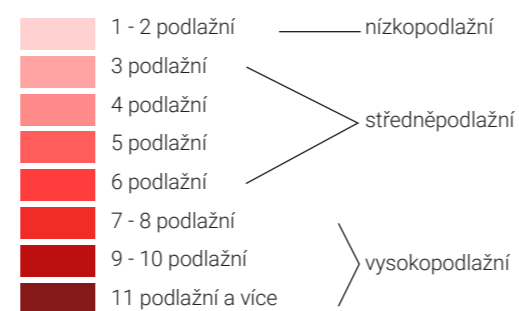
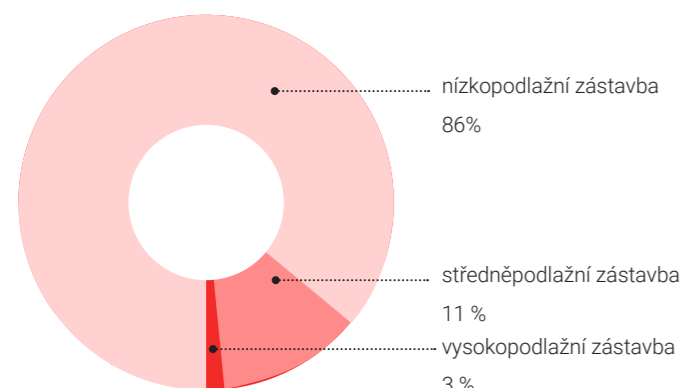
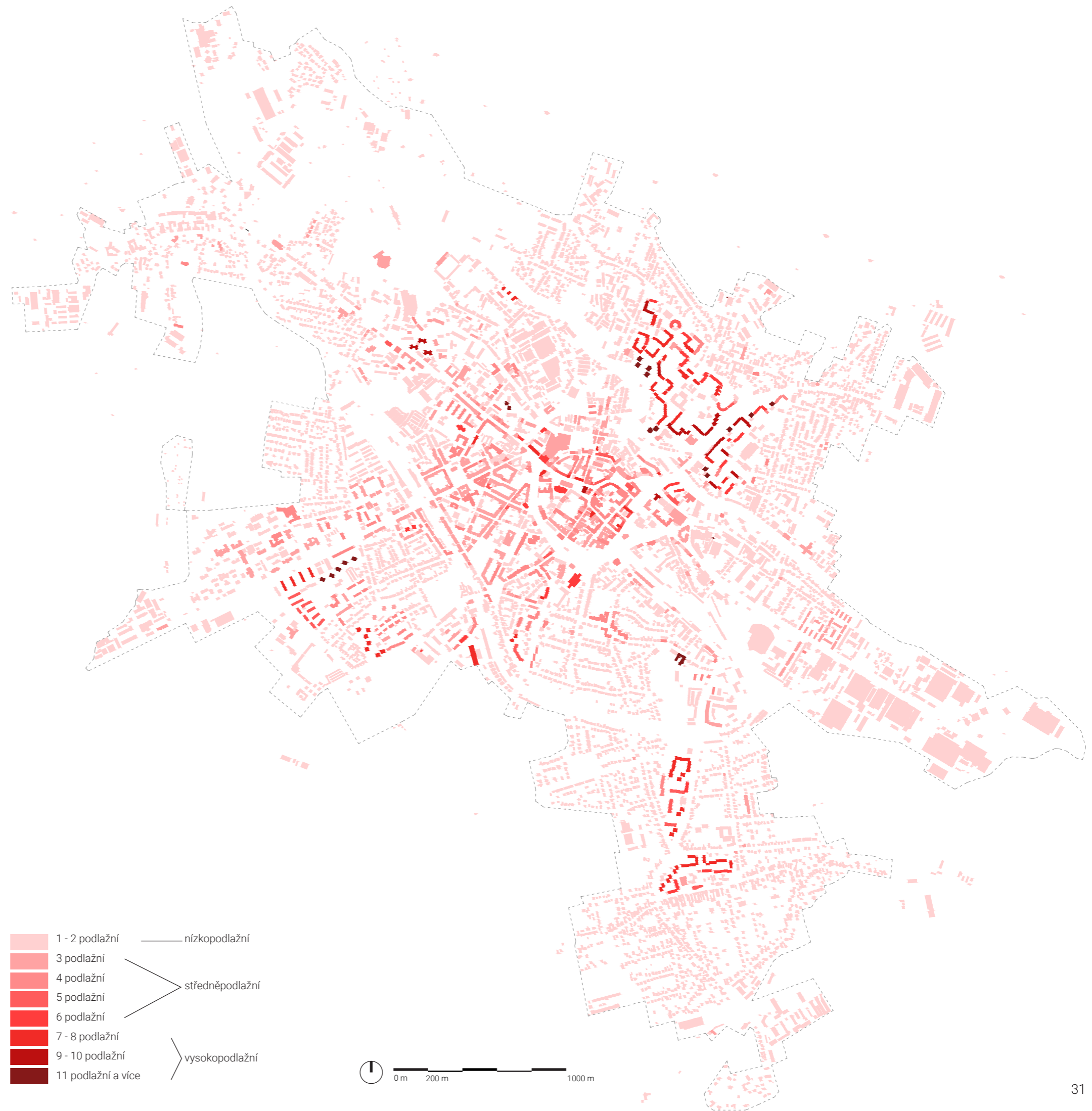
pohled na město z jihu

Výšková analýza

Jelikož se Opava nachází spíše na rovinatém terénu, ve městě se tudíž neodehrávají velké zlomy kopců a údolí. Výškové dominanty města ve střešní krajině rozehrávají hru ve formě věží kostelů, komínů průmyslových areálů a zástavby panelových domů na modernistických sídlištích.

Centrum a vnitřní město si zachovává stabilní výšku v průměru 4 podlaží. Na okrajích města (periferiích) převládají zástavby rodinných domů a průmyslových areálů, tzn. 1 - 2 podlaží.

Zástavba se rozlézá do krajiny. Město zcela nevyužívá prázdných prostorů v centru. To se velmi odráží na fungování života v centru.

Veřejné prostranství

"Definování charakteru veřejného prostranství je jedním z předpokladů pro vytvoření uchopitelného a čitelného prostředí."¹

Základem pro identitu města a jeho fungování je kvalitní síť veřejných prostranství.

Městskými prolukami především vytvořených po druhé světové válce netrpí jen toto město. Většina (nejen) pohraničních měst byla zdevastována a dodnes jsou válečné šrámy čitelné. Dalšími čitelnými zásahy do města byla socialistická výstavba, která se snažila tyto mezery zaplnit. Spíše v ojedinělých případech se povedlo zachovat obraz města a tvar původní struktury.

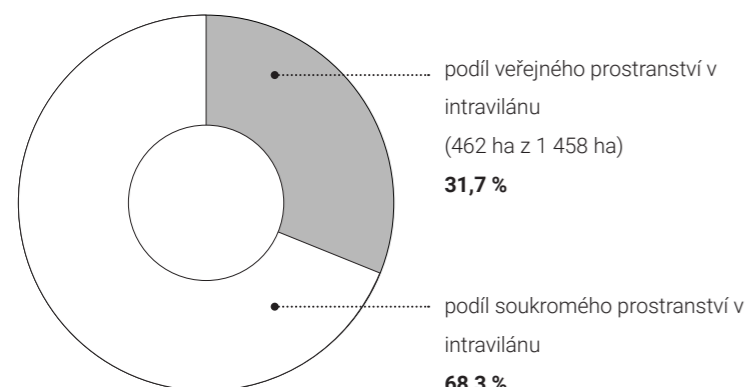
Zmiňované šrámy lze nazvat mnoha způsoby: jizvy města, bílá místa nebo ztracené prostory, tzv. anti-prostory². Jedná se ale pořád o nevyužívané průmyslové areály, opuštěné vojenské areály, zanedbané parky - městské džungle, povrchová parkoviště, nedostavěné struktury města, železniční depa či jiná chaotická zanedbaná území.

Tato území městu ovšem nabízejí možnost dalšího rozvoje a to uvnitř města. Vytipováním těchto území město získává přehled o potenciálních příležitostech k rozvoji.

Dalším důležitým faktorem pro tvorbu kvality veřejných prostranství je množství veřejných prostranství v rámci celého města. Vysoké procento veřejných prostranství, které vlastní město, se zřetelně propisuje do rozpočtu města na jeho údržbu. Jestliže má město více anti-prostorů, investuje do nich a na jiné položky už nezbyde místo. Cílem je tedy jasně definovat veřejná prostranství. Ať je park parkem a náměstí náměstím.

¹ Manuál tvorby veřejných prostranství hlaviho města Prahy, Pavla Melková

² pojem anti-prostory: Roger Trancik, Finding lost space, 1986

----- hranice zastavěného území
■ veřejné prostranství

0 m 200 m 1000 m

Město jako vlastník pozemků

Grafická analýza zobrazuje pozemky vlastněné městem. Město má poměrně dost pozemků, s nimiž může disponovat a vytvářet tak lepší život ve městě. Pracovat se dá především s brownfieldy, pozemky na sídlištích a bloky v centru. Všechny tři typy mají velký potenciál v území a jsou samotným tématem a úkolem.

Při velkém množství městských pozemků musí město také vykazovat i velké finanční prostředky na jeho údržbu.

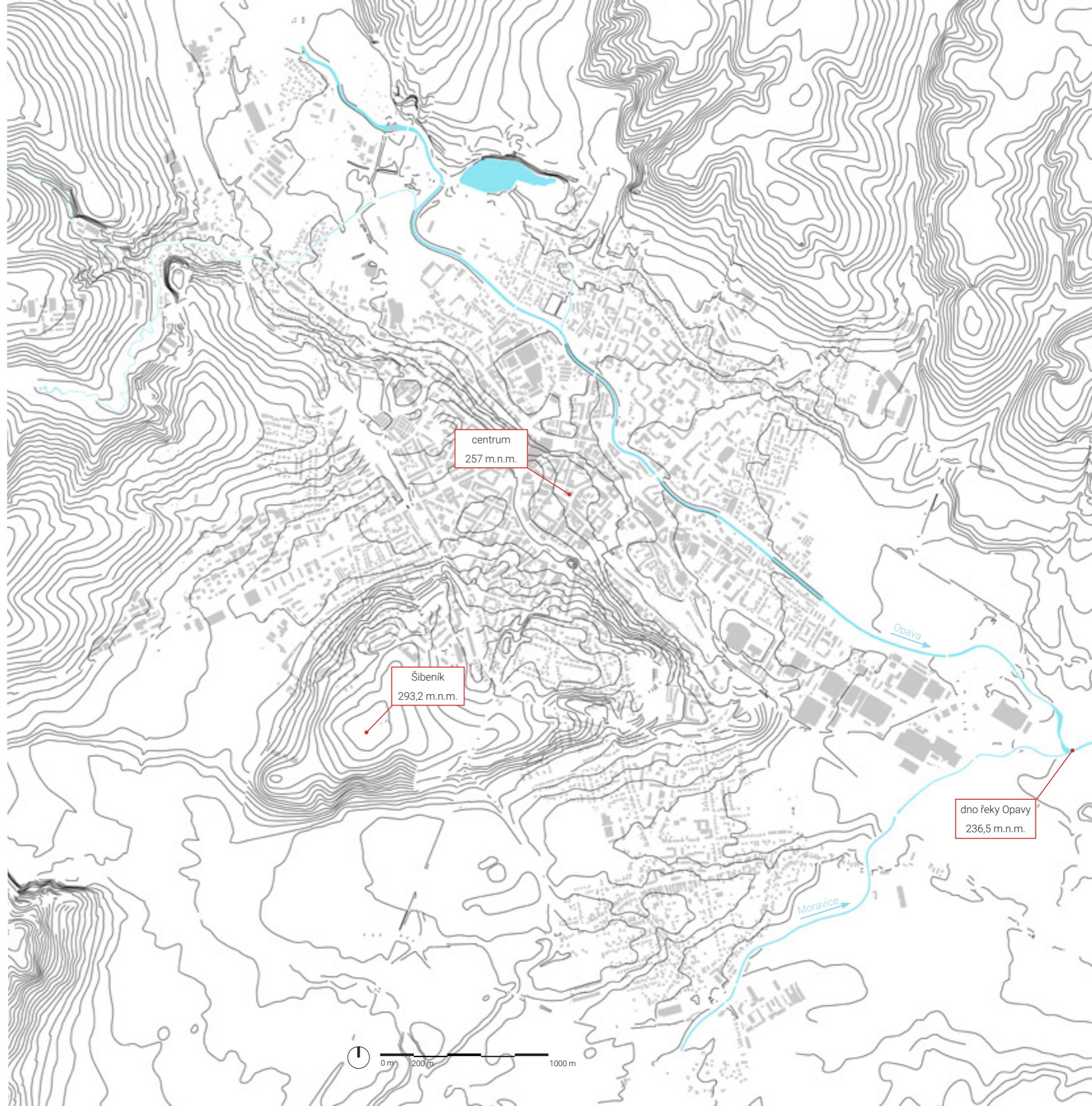

Morfologie terénu

Město leží v Opavské pahorkatině na řece Opavě v úrodném údolí mezi výběžky Nízkého Jeseníku a Poopavské nížiny. Nejvyšším bodem v blízkém okolí města je kopec Šibeník (293,2 m n. m.). Jinak celkově na Opavsku je nejvyšším bodem Hůrka jižně od Podvihova (529,8 m n. m.). Nejnižším bodem je dno řeky u Komárova (236,5 m n. m.).

Výraznými terénní prvky, do kterých se město zapisuje je řeka Opava a kopec Šibeník.

Řeka Opava je řekou druhého řádu a celé území Opavy spadá do povodí řeky Odry. Významným tokem území je i řeka Moravice, největší přítok řeky Opavy. Řeka nemá žádnou významější akumulaci vody, ale malé a četné (Petrův rybník pod Krnovem, rybník Nezmar u Dolního Benešova, šterkovna Hlučín). Po povodních 1997 byly doplněny na řece regulační zásahy, aby se dosáhlo potřebného stupně povodňové ochrany.

Zelená infrastruktura

Úrodné půdy okolo města slouží převážně k zemědělskému využití. Přítomnost řeky přispívá ke kvalitě půdy s dostatkem závlahy. Rovinatý terén umožňuje jednodušší průběh prací na polích.

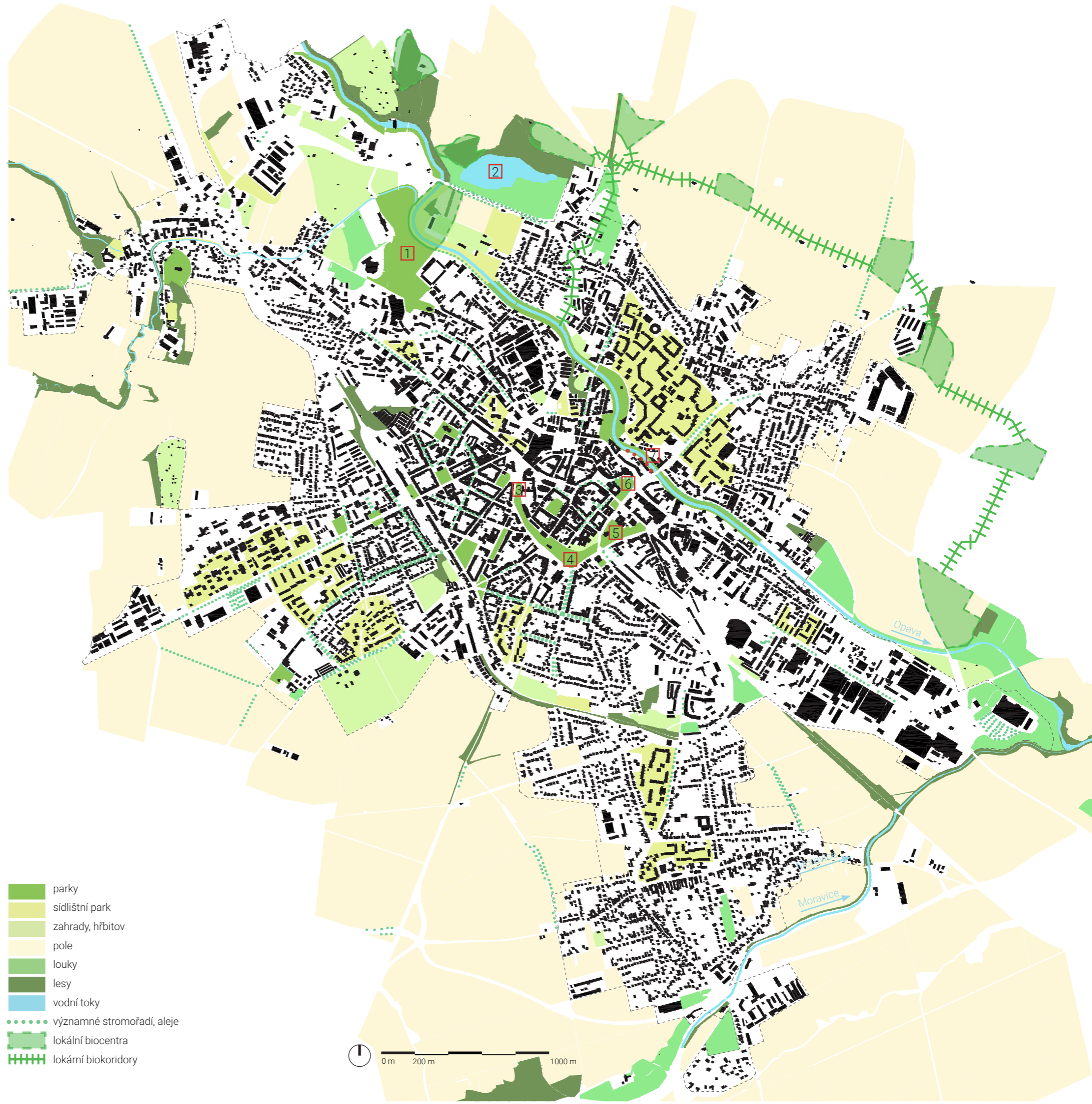
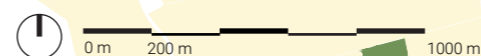
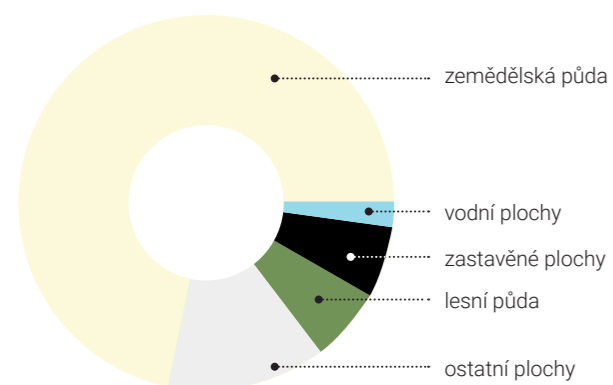
Městské sady (1) se Stříbrným jezerem (2), řeka Opava a hradební zelený okruh tvoří hlavní fenomény města.

Městské sady se staly rekreačním a sportovním centrem v měřítku celého města. Najdeme zde okruh pro běžce i inlinisty, dětská hřiště, skatepark, víceúčelovou sportovní halu, fotbalový stadion, tenisové kurty, psí cvičiště a městské venkovní koupaliště. Plynule navazují na jezero, které funguje jako přírodní koupaliště. Území je vyhledávanou lokalitou k rekreaci v celoměstském měřítku.

Sady v centru města jsou na sebe napojeny a utváří tak jednotný soubor hradebního zeleného okruhu. Plynule na sebe navazují Dvořákovy Sady (3), Sady Svobody (4) a Smetanovy sady (5). Janáčkovy Sady (6) u kostela sv. Vojtěcha jsou odtrženy od souvislé linie parků a otvírají se přes hlučnou křižovatku městského vnitřního okruhu k řece.

Podél celé řeky na levém břehu vede cyklostezka. Na pravém břehu je cesta podél řeky přerušena v jednom úseku (7), poté pokračuje nezpevněnou cestou. Na řece ve městě převládá přírodní charakter

Z celkové výměry obce 9 016 ha:

Hustota osídlení

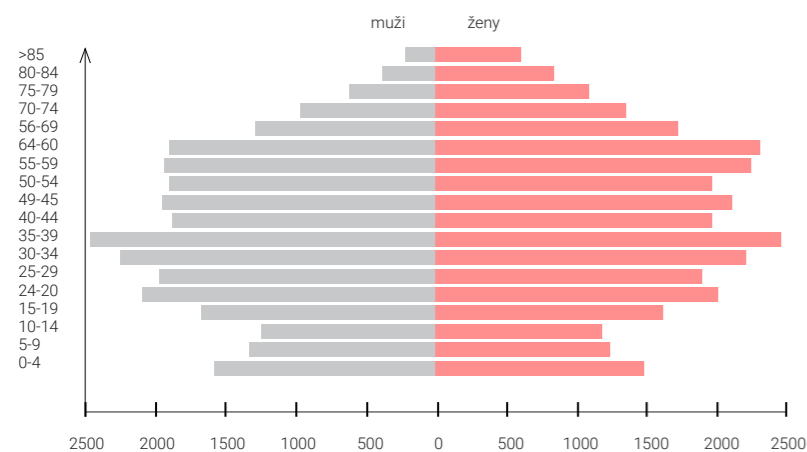
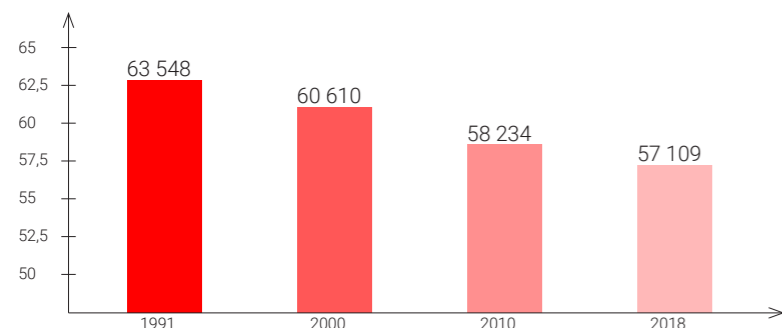
Počet obyvatel Opavy k roku 2018 je 57 109. Obecně populace ČR stárne a v Opavě tomu není jinak. Opava je menším městem, kde mladí lidé odchází za studiem do větších měst a pak už tam zůstávají. Vrací se v menší míře nebo se vrací v pozdějším věku.

Otázkou je: má se město přizpůsobovat starší populaci lidí (lepší sociální a zdravotní služby a instituce) nebo má více lákat mladé lidi, aby v Opavě žili? Lidé jdou především za pracovními příležitostmi. Proto je nutné vytvářet vhodné podmínky pro potenciální zaměstnavatele.

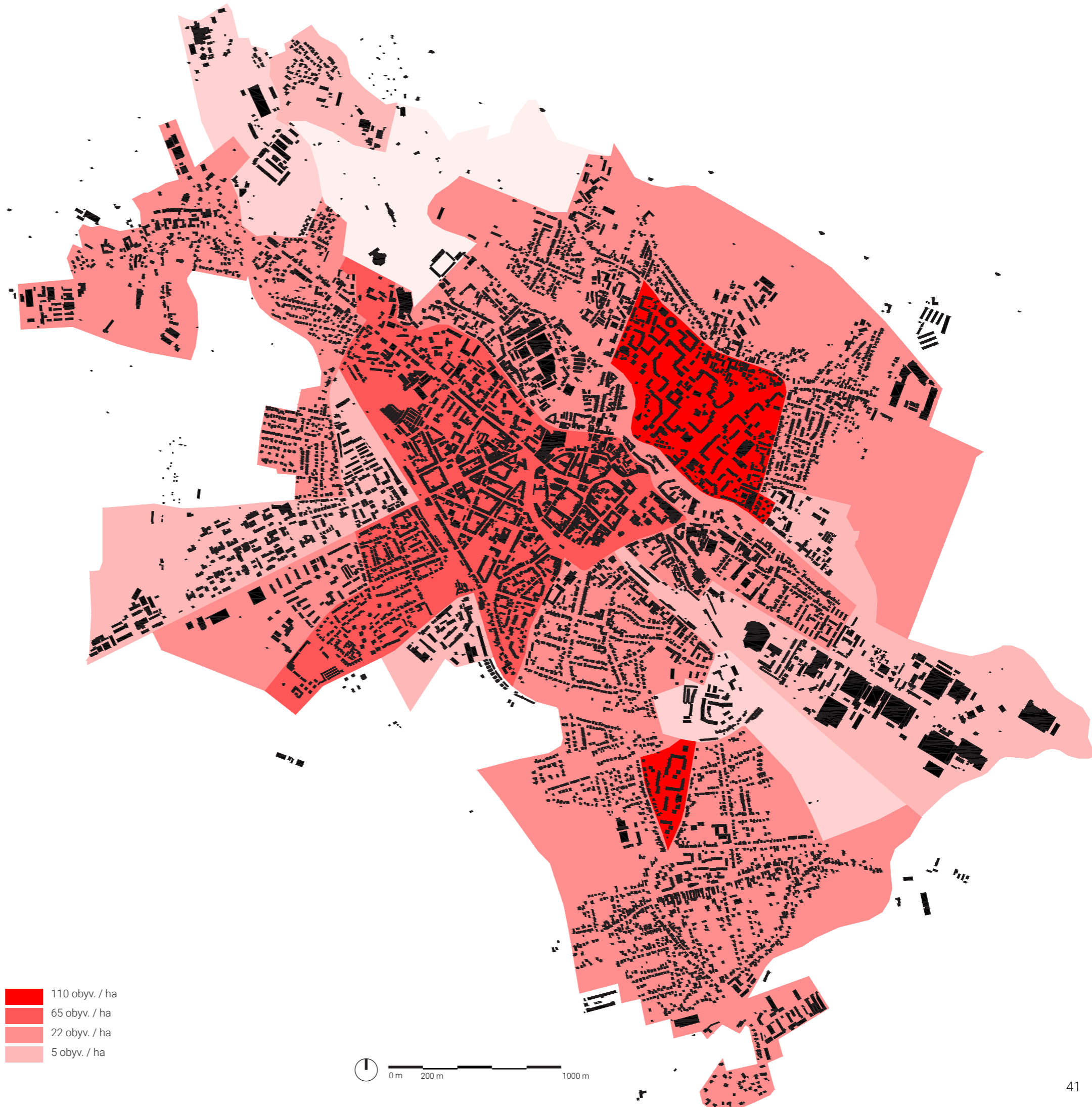
S přilákáním lidí do měst souvisí i bytový fond. Podle grafické analýzy hustoty obyvatel žije nejvíce lidí na sídlištích a také v centru. Ovšem nabídka bytů a domů v Opavě nedostačuje poptávce a rodiny většinou s vyššími příjmy raději volí formu individuálního bydlení na kraji města. Hustota v centru se tak snižuje a snižuje se tím i sociální vrstevnatost.

V porovnání s přibližně populačně shodně velkými městy má Opava hustotu obyvatel mnohem nižší.

Zdroj: ČSÚ, Registr sčítacích obvodů a budov, hustota osídlení

Věková struktura populace, Opava, zdroj: ČSÚ

Doprava

Silniční doprava

Hlavní radiální městské třídy vedou až na vnitřní městský okruh. Tangenciální spojení těchto radiál spojuje části města mezi sebou a vytváří tak střední městský okruh. Ten není ve všech místech kompletní. Výstavba obchvatu Opavy nepomůže vysoké dopravní hustotě na vnitřním městském okruhu tak jako dotvoření vnitřních spojek.

Železniční doprava

Opava je poměrně důležitým železničním uzlem, východní nádraží náleží tratím do Krnova, Olomouce, Jakartovic, Hradce nad Moravicí, Hlučína, Ostravy, Havířova a Těšína. Přímé spojení má i do hlavního města.

Městská hromadná doprava

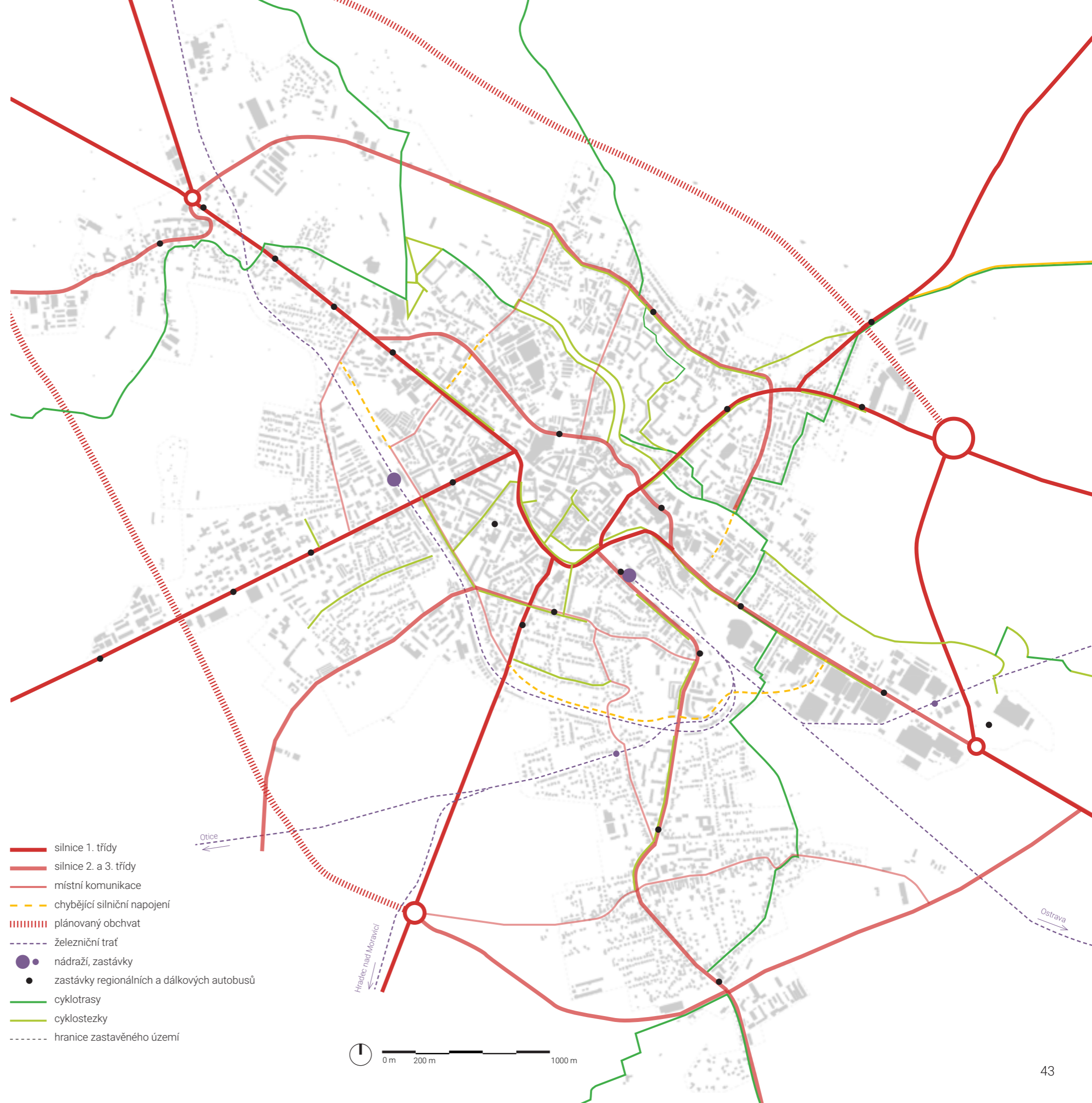
Od roku 1905 jezdily v Opavě tramvaje. Dnes po nich zůstala jen část kolejí jako vzpomínka například na Dolním náměstí. Byly zavedeny dvě trasy od nádraží, a to do Kateřinek a do Městských sadů. V roce 1950 nahradily tramvaje trolejbusy, které jezdí městem dodnes. Síť trolejbusové a autobusové dopravy je poměrně rozšířená a funkční.

Cyklistická doprava

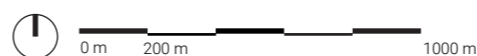
Opavu prochází nyní 16 cyklotras. Samotnou Opavu vede síť cyklostezek o celkové délce téměř 22 kilometrů. Oblíbenou cyklostezkou se smíšeným provozem je trasa podél řeky Opavy.

Intenzita silniční dopravy, zdroj: ČSÚ

- do 20 000 aut / den
- do 10 000 aut / den
- do 5 000 aut / den
- do 2 000 aut / den

- silnice 1. třídy
- silnice 2. a 3. třídy
- místní komunikace
- chybějící silniční napojení
- plánovaný obchvat
- železniční trať
- nádraží, zastávky
- zastávky regionálních a dálkových autobusů
- cyklotrasy
- cyklostezky
- hranice zastavěného území

Rozvojová území

V novém územním plánu (2018) jsou určeny plochy ke změně využití. Na grafické analýze znázorňují největší z nich a přidávají nefungující či špatně čitelné rozsáhlejší prostory – transformační plochy.

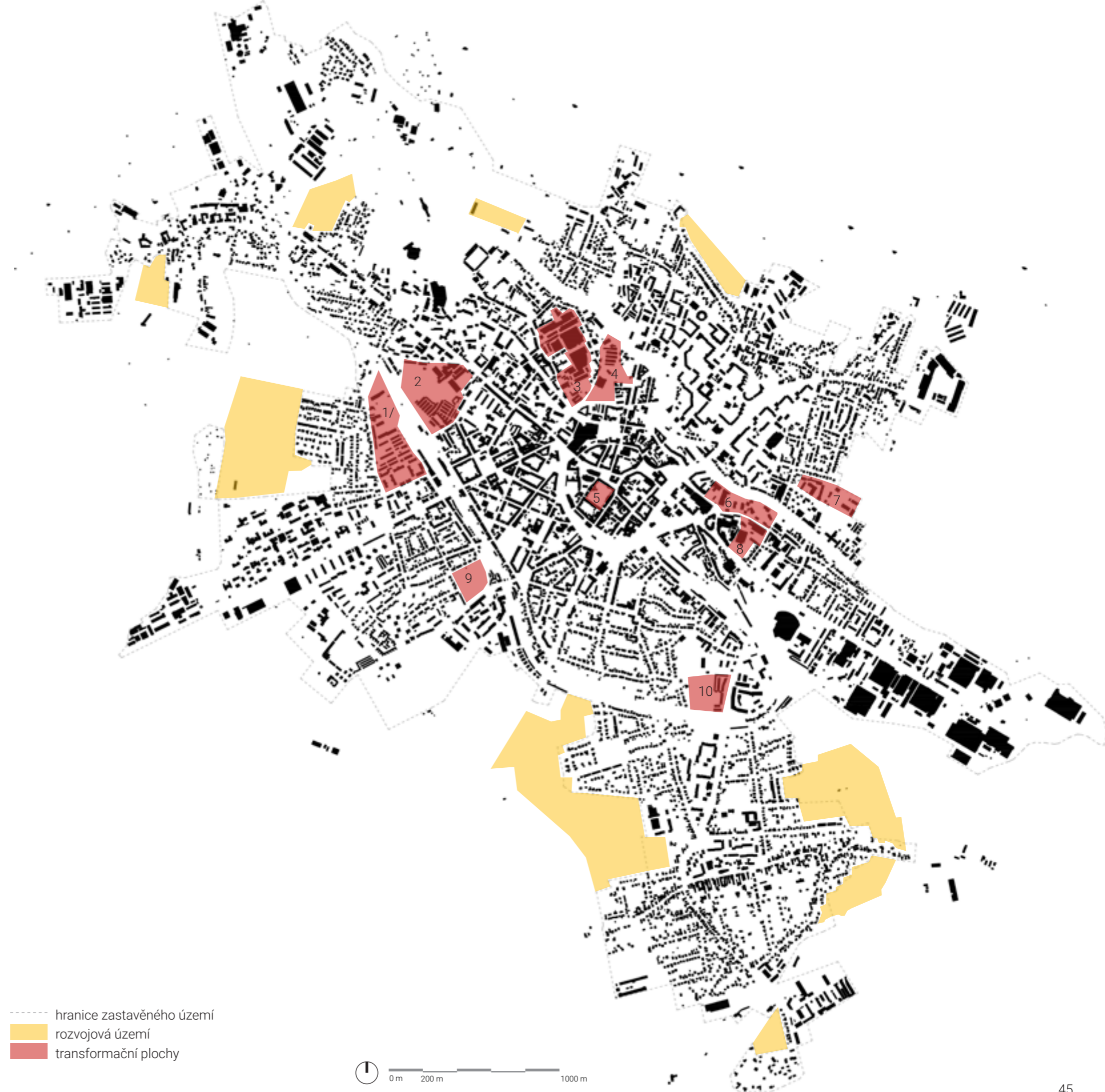
Město Opava má ovšem mnoho parcel a ploch uvnitř stabilizovaných území, které jsou prolukami či nedostavěnými bloky. Řešení transformačních ploch na okraji města tedy městu neprospěje tolik jako dořešení malých ploch v centru. Zájem o ztracená místa v centru přispěje ke zvýšení hodnoty celého města.

Když nefunguje centrum, jak má potom fungovat zbytek.

Proluky ve struktuře jsou situovány především v místech setkání hlavních cest vedoucí do města (Krnovská, Olomoucká, Ratibořská, Hradecká, Těšínská) s vnitřním městským okruhem – s místech bývalých hradeb. Tam, kde stály brány do města, stojí domy. Tam, kde byla náměstí před branami, jsou rozpačitá místa dopravních křižovatek, velkoplošná pozemní parkoviště či neudržované parkové plochy.

Vnitřní městský okruh je hlavní tepnou města a provázaný vztah historického centra na straně jedné a vnitřního města na straně druhé je důležitý pro fungování města.

- 1/ Dukelské kasárny
- 2/ Areál Stará silnice
- 3/ Areál Armády ČR
- 4/ Abel, garáže, park a potok
- 5/ blok Slezanka
- 6/ Karnola a areál Komárovská
- 7/ Areál Holasická
- 8/ Areál Anenská
- 9/ Zahrádkářská osada Otická
- 10/ Prostor u Tyršova stadionu

Shrnutí analýz

1/ Populace města má **zápornou demografickou křivku**, obyvatelstvo stárne. Díky výstavbě rodinných domů lidí spíše s vysokými příjmy se může snížit sociální statut v centru a na sídlištích, odkud lidé odcházejí.

2/ Bydlení v centru značně neodpovídá potřebné rozmanitosti a dnešnímu standartu kvality. Zastaralé byty vyžadují obměnu. **Výstavba moderních rodinných domů na okraji města** tak nemá konkurenci v nabídce.

3/ Za vylidňování centra může také **přesun úřadů (magistrátu) mimo centrum** na vnější okraj vnitřního města.

4/ **Přesunem obchodů z centra** do supermarketů na okraj města, vznikají nová obchodní centra / areály. Obchodníci i podnikatelé využívají levnějších pozemků než jsou v centru.

5/ Vnitřní městský okruh je dopravně velmi zatížen. **Chybí propojení** spojující městské části uvnitř města. Obchvat města pro tranzitní dopravu není stále dokončen.

POTENCIÁLY MĚSTA:

Na první pohled město působí upraveně, zeleně, příjemně. Po důkladnějším pohledu na město zjistíte, že ne všechna prostranství jsou dořešená, že jsou zde stále čitelné rány po válce. Proluky, slepé fasády, nečitelnost veřejných prostranství je vidět na mnoha místech.

Cesta k udržitelnému městu nevede přes další řídnutí města. Zvláště když populace města ubývá a hustota osídlení klesá. Semknutí města dovnitř a **využití potenciálních míst uvnitř města je klíčové pro budoucí existenci města.**

/ Koncept

*„Město je zvláštní struktura, jemná a kompaktní,
uzpůsobená k tomu, aby chránila plody lidské
civilizace.“*

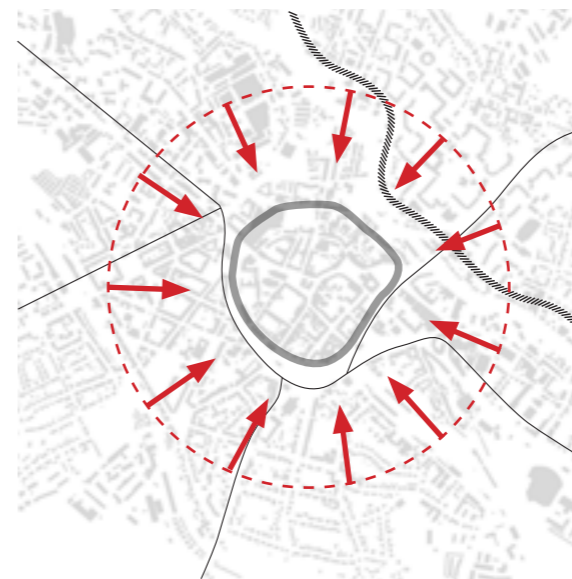
– Lewis Mumford

Akupunktura města

Teorie akupunktury města vychází z filozofie tradiční čínské medicíny. Město beru jako živý organismus, který má své problémy a bolavá místa. Zásahem do těchto jednotlivých míst dochází k oživení a uzdravení okolí. Potřeba věnovat péči těmto místům je nutná, nejen v Opavě.

Dnes převládá princip doplňování nového do stávajícího. Nová města se zakládají jen výjimečně a tak se učíme, jak přidávat a měnit v tom, co máme. Vyplněním mezer a nefungujících prostranství se snažím semknout město dohromady. Opět jej v daných místech spojit a vytvořit kompaktní celek.

Opava patří k městům, které kompozici struktury města rozhodně nemají dokončenou a ucelenou. Opava jakožto město s úbytkem obyvatelstva by se měla obrátit dovnitř a hledat zcelení a zdůraznění významu města. To se na kraji města nepovede, proto se zabývám samotným středem města. Jedině zájem o ucelení centra posílí hodnotu celku. Zabývám se problémovými místy, u kterých potenciál leží ladem. Jedná se o hradební okruh, místa na něj napojující se a místa ve středu historického jádra.

Využívání potenciálů prázdných míst v centru. Soustředění se na centrum, umožnit rozvinout potenciál města.

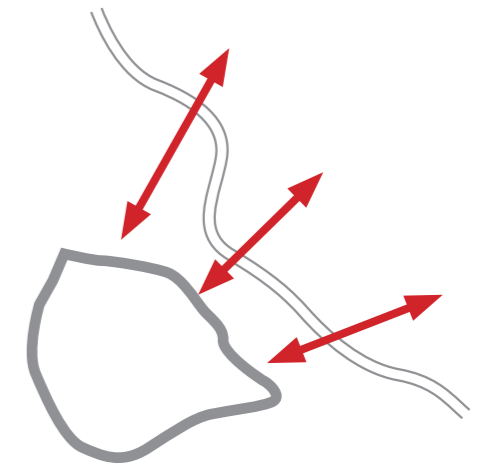

Stanovení bolavých míst pro dodefinování kompozice struktury města.

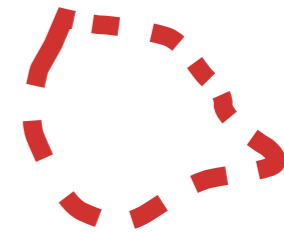

Principy návrhu

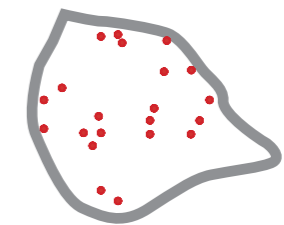
1/ provázanost centra s řekou

2/ ucelení hradebního okruhu

3/ doplnění zástavby v centru

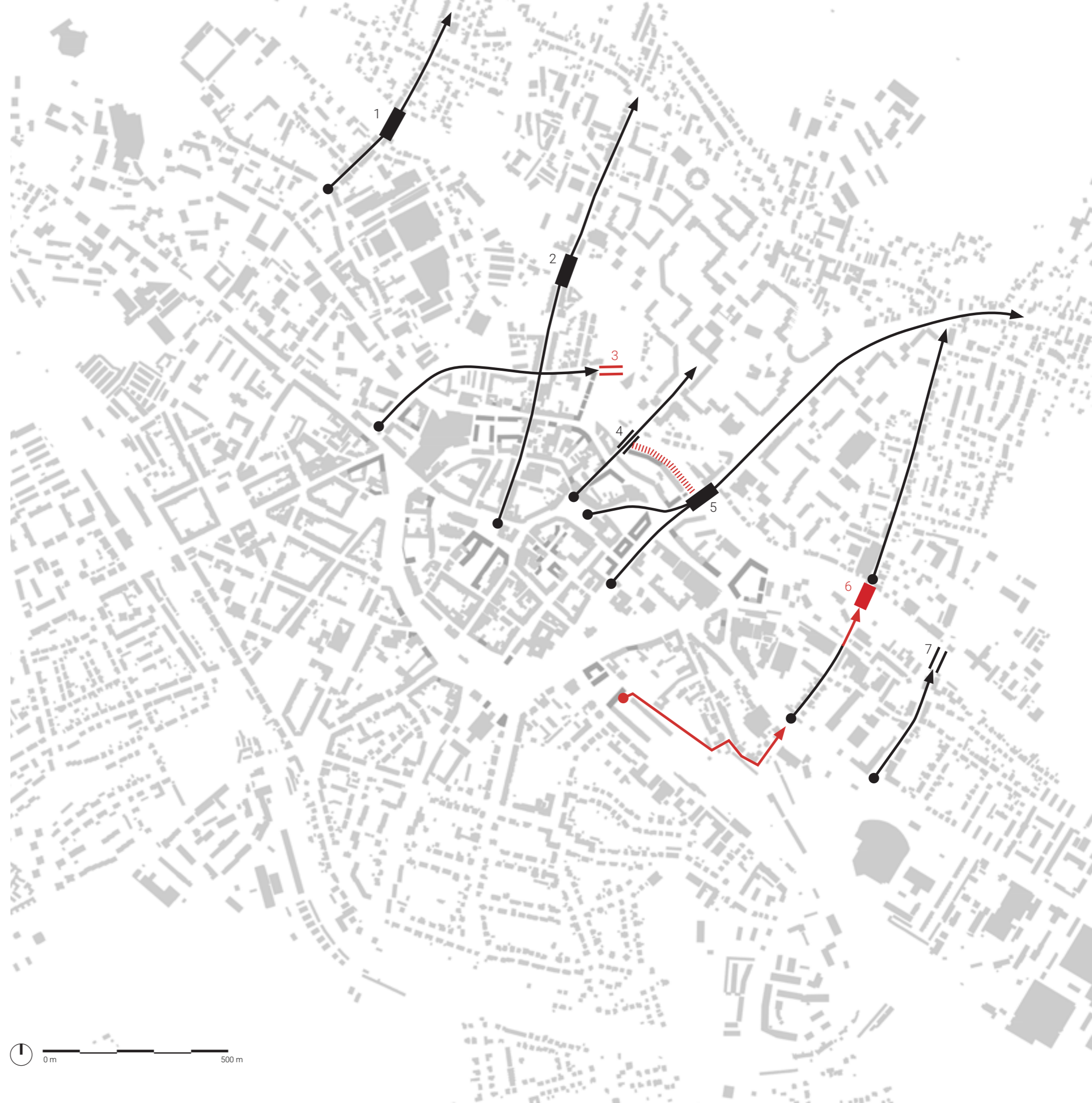
1/ Provázanost centra s řekou

Ve vnitřním městě a v centru najdeme tři mosty a dvě lávky pro pěší. Řeka odděluje centrum města a největší modernistické sídliště v Opavě. Nejvíce vytiženými mosty jsou lávka pod Myší dírou (4) a most na Ratibořské ulici (5).

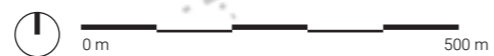
Na levém břehu vede po celé délce městem zpevněná cesta pro pěší a cyklisty. Pravý břeh je střídavě zpevněný a přístupný. Pěší trasa od lávky (4) k mostu (5) chybí a od mostu (5) dále pokračuje nezpevněnou cestou s krajinným charakterem.

Potenciálem místa je vytvoření pobytového zpevněného nábřeží přímo u centra a zkvalitnění cest kolem řeky.

Současný rytmus lávek a mostů doplňují novou lávkou a novým mostem v místech, kde se řeka stává bariérou v území.

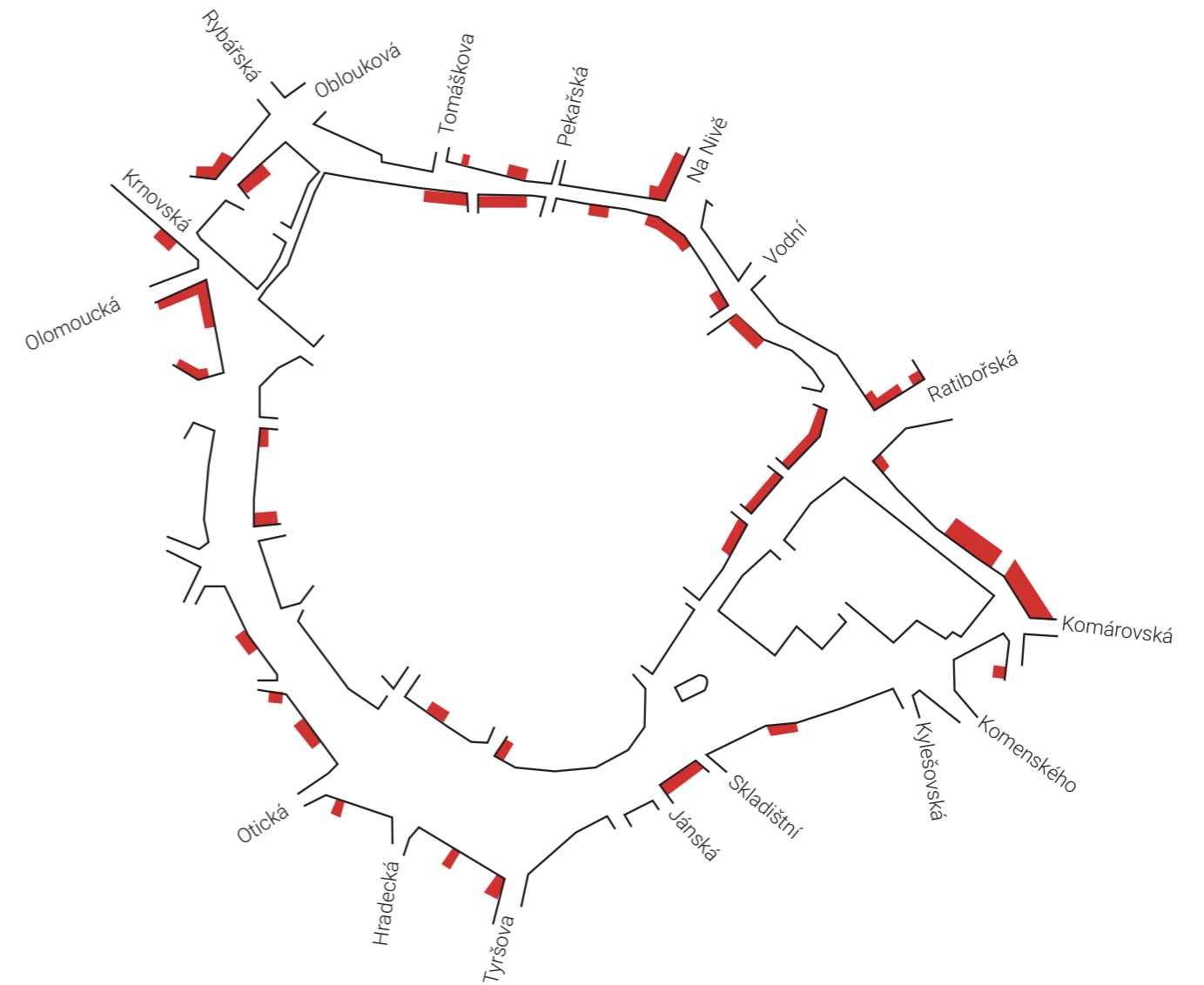
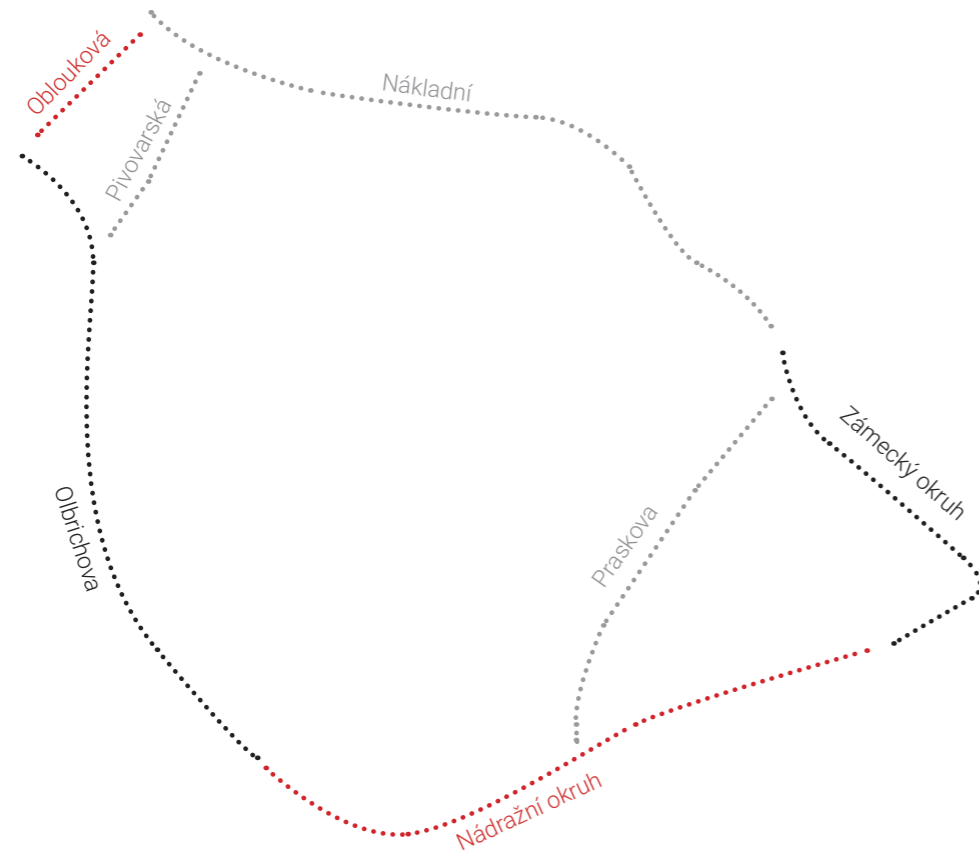
- → hlavní osy vedoucí z města k řece
- nové propojení k řece
- stávající mosty
- navržený most
- == stávající lávky
- == navržené spojení přes řeku
- nové propojení kolem řeky

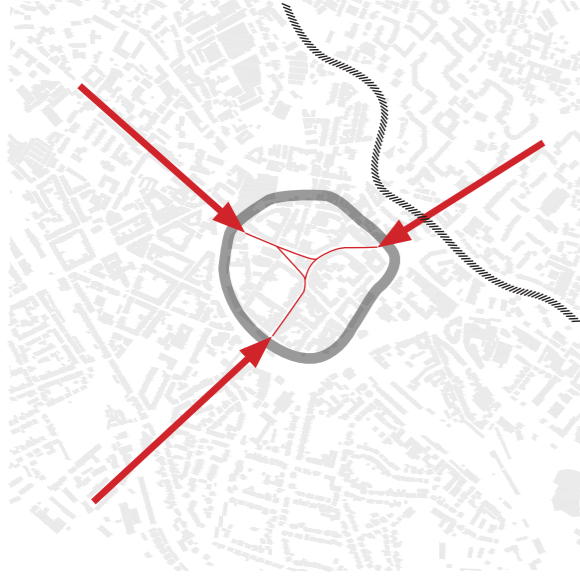
2/ ucelení hradebního okruhu

Hradební okruh je definovaný soustavou sadů napojující se na sebe a silnicí městského okruhu. Linie parků a linie silnice je celistvá, ale struktura domů podél hradebního okruhu není kompletní. Jsou zde proluky, které degradují na význam hradebního okruhu.

Vyplňují proluky a dostavují místa k podpoření důležitosti městského okruhu.

3/ doplnění zástavby v centru

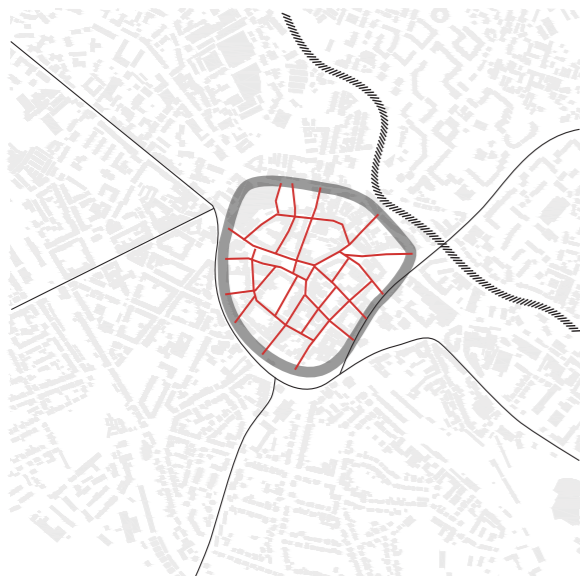
Tři brány, tři hlavní osy

Původní směry příchodu do města byly tři stejně jako a hradební brány. Ty posílily kompoziční osy za hradbami. Místa hradebních bran určily hlavní ulice uvnitř města.

Vytvoření sítě cest

Po zbourání hradeb došlo k zpřístupnění jádra po celém jeho obvodu. Historické cesty zůstaly hlavními tahy uvnitř města.

Kvalitní síť ulic v historickém centru

Vycházím z původní sítě ulic, kterou vnímám jako hodnotu městského jádra.

Dostupnost parků

Zelený hradební okruh určuje vnitřní průměr zelené infrastruktury. Řeka zase tvoří tečnu zelené infrastruktury k centru města. Parky jsou nedílnou součástí kompozice města a je nutno vytvářet nové nebo uchovávat podobu stávajících parků.

Analýzou dostupnosti parků jsem zjistila deficity v lokalitách. Stanovila jsem tři typy parků¹, kde každý má svůj poloměr dostupnosti podle své velikosti a vybavenosti.

Byly stanoveny tři typy parků:

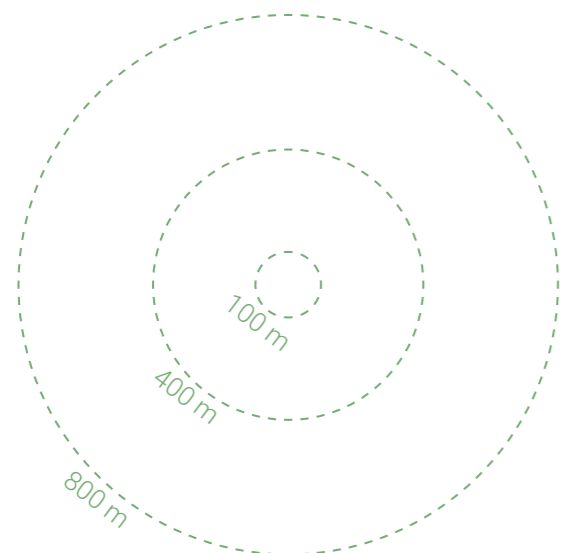
1/ městský park (Městské sady)	800 m
2/ lokální park	400 m
3/ místní park	100 m

¹ volná inspirace: Metropolitní plán hl. města Prahy

Identifikuji místa, kde je parků nedostatek, a vytvářím zde nové. Předefinuji stávající neudržované parky či neudržované plochy zeleně tam, kde jich je nadměra.

Na okrajích intravilánu je zohledněn přístup do krajiny (polní stezky, cesty do lesa apod.). Dále jsou zohledněny parky ve volné zástavbě.

Velkou výhodou a i lákadlem pro obyvatele je opravdu zelené centrum města. Hlavní roli zde hraje hradební pás a lineární park kolem řeky. Z tohoto důvodu jsem se zabývala definováním hranic mezi zástavbou a veřejným prostranstvím, tedy i parky. Zástavbu doplňuji tam, kde je z pohledu kompozice města vhodná a potřebná. Jsem si vědoma skutečnosti, že nejvíce využívané parky jsou právě v dosahu co největšího počtu obyvatel kolem nich bydlících.

dobrá dostupnost
deficit parků
hranice zástavby

0 m 200 m 1000 m

rozdělením individuální zástavby bude stoupat i deficit parků a občanské vybavenosti

/ Návrh

“Najdi 12 rozdílů”

2019

?

Bývalá tržnice
- bytový development
- propojení centra a zastávky
dálkových autobusů
- doplnění uliční fronty
- soukromé vnitrobloky

Oblouková
- doplnění proluk
- zdůraznění uliční linie

Náměstí Republiky
- prodloužení hradebního parku
- zdůraznění obchodního domu Breda
> dominanta postoru
- uzavření prostoru novou zástavbou

Za Korunou
- možnost rozšíření hotelu Koruna
- vytvoření cíle pohledu z města
- uzavření bloku

Opavská kolonáda
- prodloužení kolonády
- držení linie parku
- podpoření průhledů ke kostelům
zástavbou

Městský okruh
- doplnění zástavby do proluk
- definování jasné linie okruhu

Náměstí Svobody
- doplnění zástavby do proluky
- parkovací plocha s krajinářskou
úpravou (výsadb stromů)

Blok Slezanka
- nahrazení dvoupodlažní zástavby
městskými domy
- uzavření zadních fasád
- nový park ve vnitrobloku

Lávka
- nové spojení mezi městem
a modernistickým sídlištěm Kateřinky
- propojení dvou parků u řeky

Ochranova
- doplnění linie vedoucí kolem řeky
- individuální bydlení u řeky
- jemný přechod od uzavřené blokové
struktury k rodinným vilám

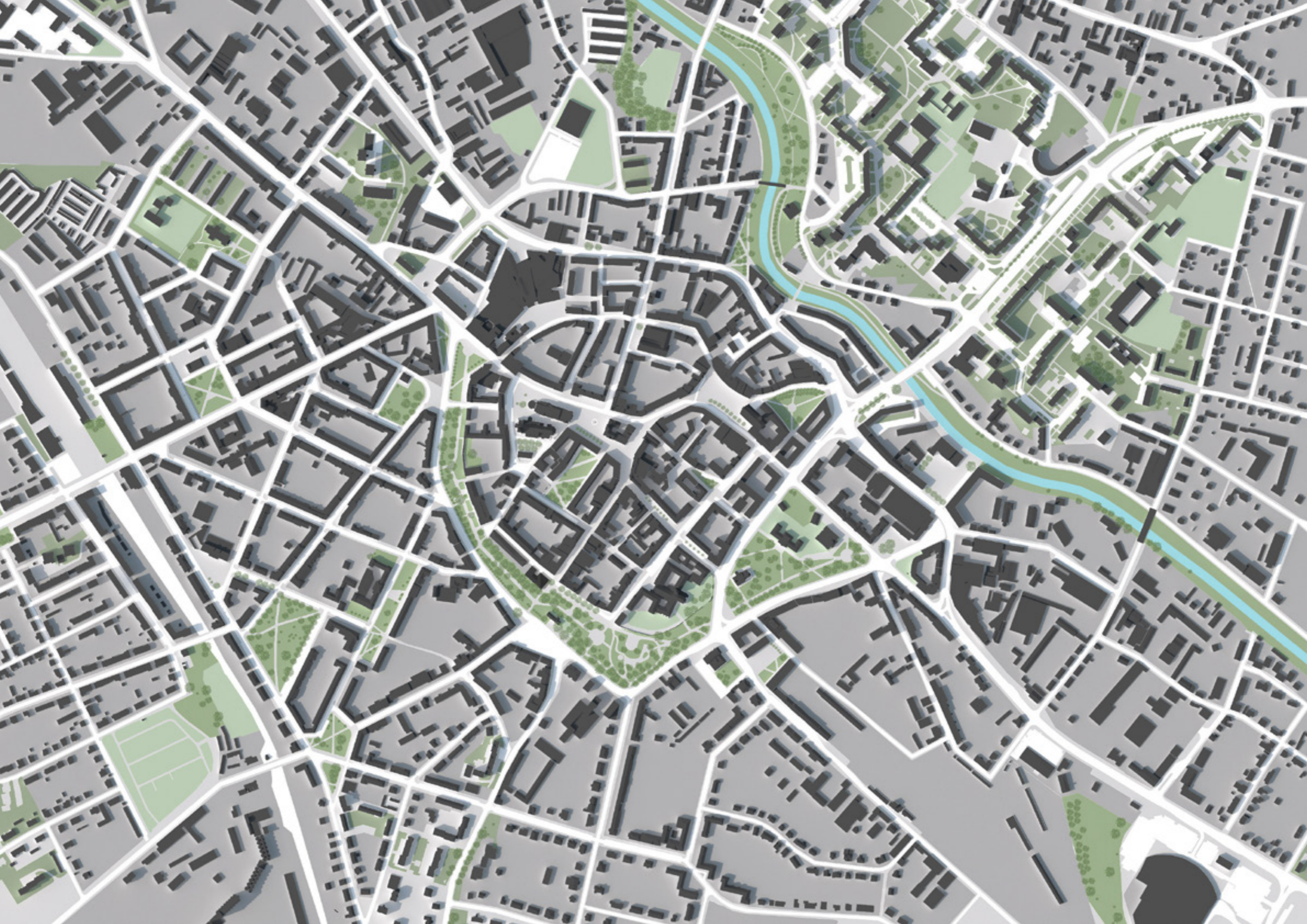
Vodní
- dotvoření hrany řeky
- uzavření bloku
- nové pěší propojení kolem řeky

Náměstí Osoboditelů
- uzavření centra
- odhlučnění parku
- zástavba podporující ulici a ne silnici
- doplnění nároží
- vyšší zástavba v dopravně rušné
křižovatce, nižší zástavba směrem
do parku

Karnola
- doplnění uliční fronty
- velmi potenciální místo
(taneční studio, koncertní sály,
administrativa i bydlení)
- napojení k řece - městský charakter,
zpevněné nábřeží
- nové náměstí spojené s řekou

Východní nádraží
- vytvoření nového veřejného prostoru
- náměstí u nádraží
- nové parkovací plochy
- převážně administrativní funkce

Trojice
- nová dominanta v pohledové ose
ulice
- nároží definováno stavbou

Síť veřejných prostranství

Síť veřejných prostranství je základem pro identitu města a jeho fungování. V monocentrickém menším městě budou mít významější charakter vždy hlavní náměstí v centru, tedy Horní [1] a Dolní náměstí [2]. Z centra města jako jeho těžiště se rozbíhají cesty propojující části města. Na těchto liniích jsou v nepravidelném rytmu umístěna místa s potenciálem setkávání a různých aktivit a využití. V centru je síť veřejných prostranství hustší a postupně od centra veřejná prostranství - plácky řídnou.

Zpevněná veřejná prostranství spolupůňují s četnými parky. Opava je známá pro své množství veřejné zelené infrastruktury, přesto v jistých částech města parky chybí (viz. deficity parků a koncepce diametrů parků).

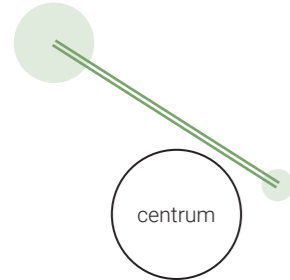
- významná náměstí
- zpevněná prostranství
- nové zpevněné prostranství
- parky
- potenciální místa pro nové parky
- ⋯ hlavní linie spojující VP
- ⋯ nové pěší propojení

Diametry zelené infrastruktury

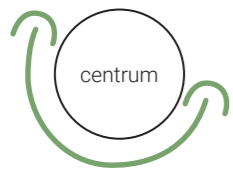
Krajina se propisuje do města a město do krajiny. Mělo by být ale znatelné, kde začíná město a krajina končí. Krajinné prvky ve městě pak podléhají potřebám lidí ke kvalitnímu životu.

Důraz na krajinnou složku města je stejně důležité jako plánování dopravních tras či kanalizačních stok.

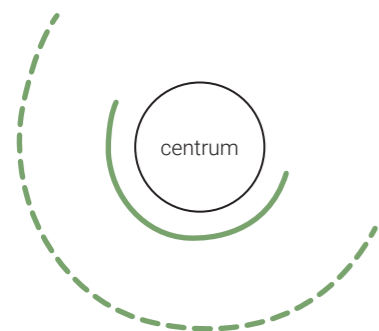
STANOVENÍ ZAČÁTKU A KONCE POBYTOVÉ ČÁSTI ŘEKY

Řeka se line skrz město. V každém místě má jiný charakter, mění se nálada kolem ní. Někde je zapotřebí přírodního charakteru, někde více toho městského. Když se z centra jdete projít kolem řeky, kladete si otázku kam dojdete? Proti proudu až do Městských sadů - centra sportu a rekreace. Když se vydáme po proudu, na jih, plynule řeka přechází z městského prostředí do krajinného. Definují nové místo, další těžiště tohoto lineárního parku, přechod z města do krajiny.

STANOVENÍ ZAČÁTKU A KONCE HRADEBNÍHO PARKU

Doplňuji strukturu zástavby tak, abych jasně uzavřela konec parku a definovala jeho hranici. Zachovávám dominanty prostoru - obchodní dům Breda & Weinstein a Slezské zemské muzeum.

STANOVENÍ DIAMETRŮ PARKŮ

Hradební okruh funguje jako jeden celistvý prvek. Doplněním nových parků do struktury města vytváříme další linii parků, která obsluhuje v docházkové vzdálenosti lokality s deficitem parků.

- stávající parky
- potenciál nového parku
- těžiště lineárního parku podél řeky
- první diametr - hradební okruh
- nově stanovené diametry parků

Osy a průhledy

Pohledy do města i z města nám udávají celkový obraz města a jeho prostorovou kompozici. Opticky spojují místa dál od sebe. Hlavní urbanizační osy by mohou být orientovány na kompoziční dominanty. Doplní tyto cíle pohledu nejen na významných urbanizačních osách, ale i menších průhledech.

Hlavní osou celého území je trasa Ostrava – Krnov (Těšínská, Městský okruh a Krnovská ulice), oproti minulosti, kdy kvůli obchodům s Polskem převládal směr Polsko – Morava.

Osy označené jako urbanizační jsou významnými dopravními trasami, které tvoří organizační prvek osídlení. Převážně tyto osy jsou hlavními pohledovými průhledech do města i z něj.

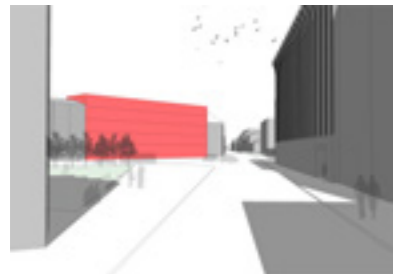
- urbanizační osa
- pohledová osa
- pohledová osa chráněný průhled
- cíl pohledu
- chybějící cíl pohledu > návrh
- výšková dominanta

Detail

Náměstí Osvoboditelů

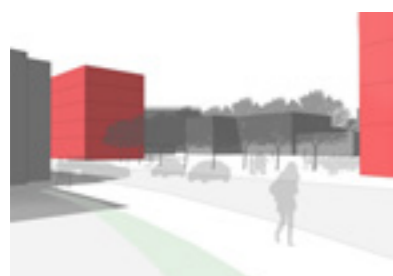
Náměstí Republiky

Trojice

Slezanka

U Karnoly

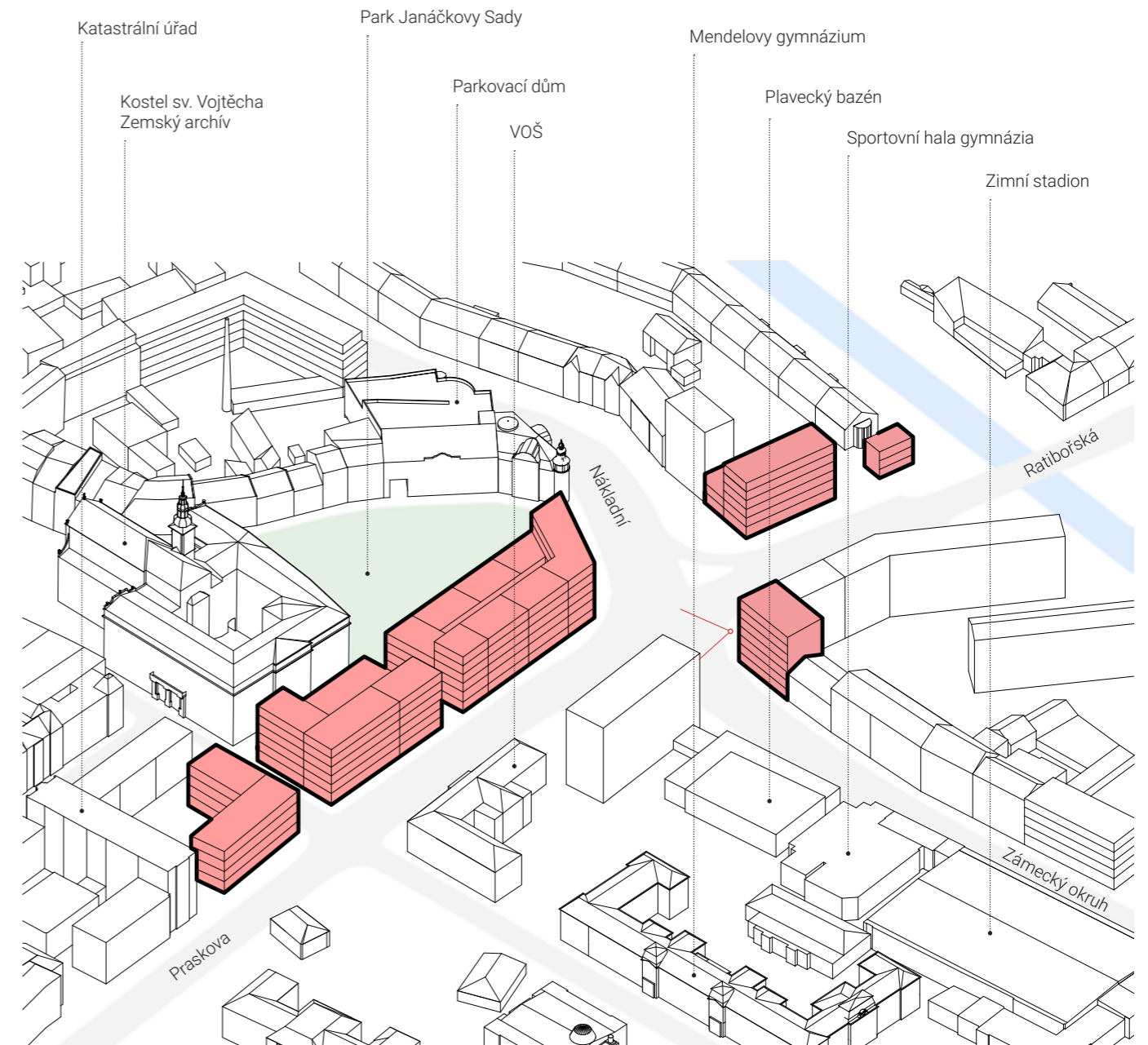
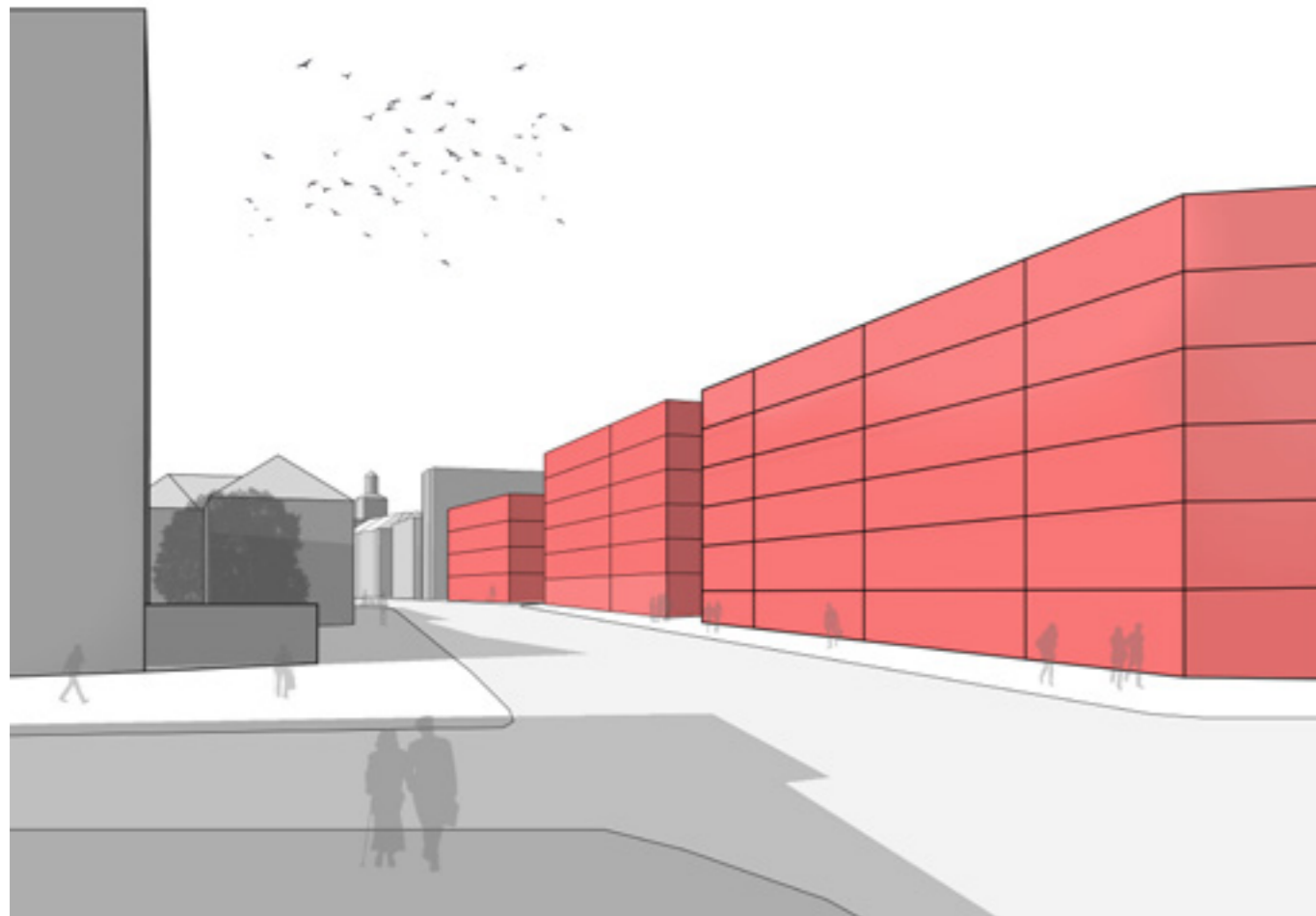

Kolonáda

Náměstí Osloboditelů

Jedno z nejproblémovějších míst v Opavě, kde spolu vedou spor park s dopravně rušným městským okruhem. Místo dnešní vystavené zdi, jenž dělí park od hluku z dopravy, navrhuji úzké bloky. Ty tvoří pevnou hranu městské třídy a zároveň umožní intimnější charakter parku. Zástavba je do městského okruhu vyšší, do parku nižší. Domy na nárožích tvoří ucelení křižovatky a jasné pohledové osy. Domy jsou navrženy jako městské polyfunkční domy. Předpokládá se, že klidnější části především do parku budou využity jako bytové domy.

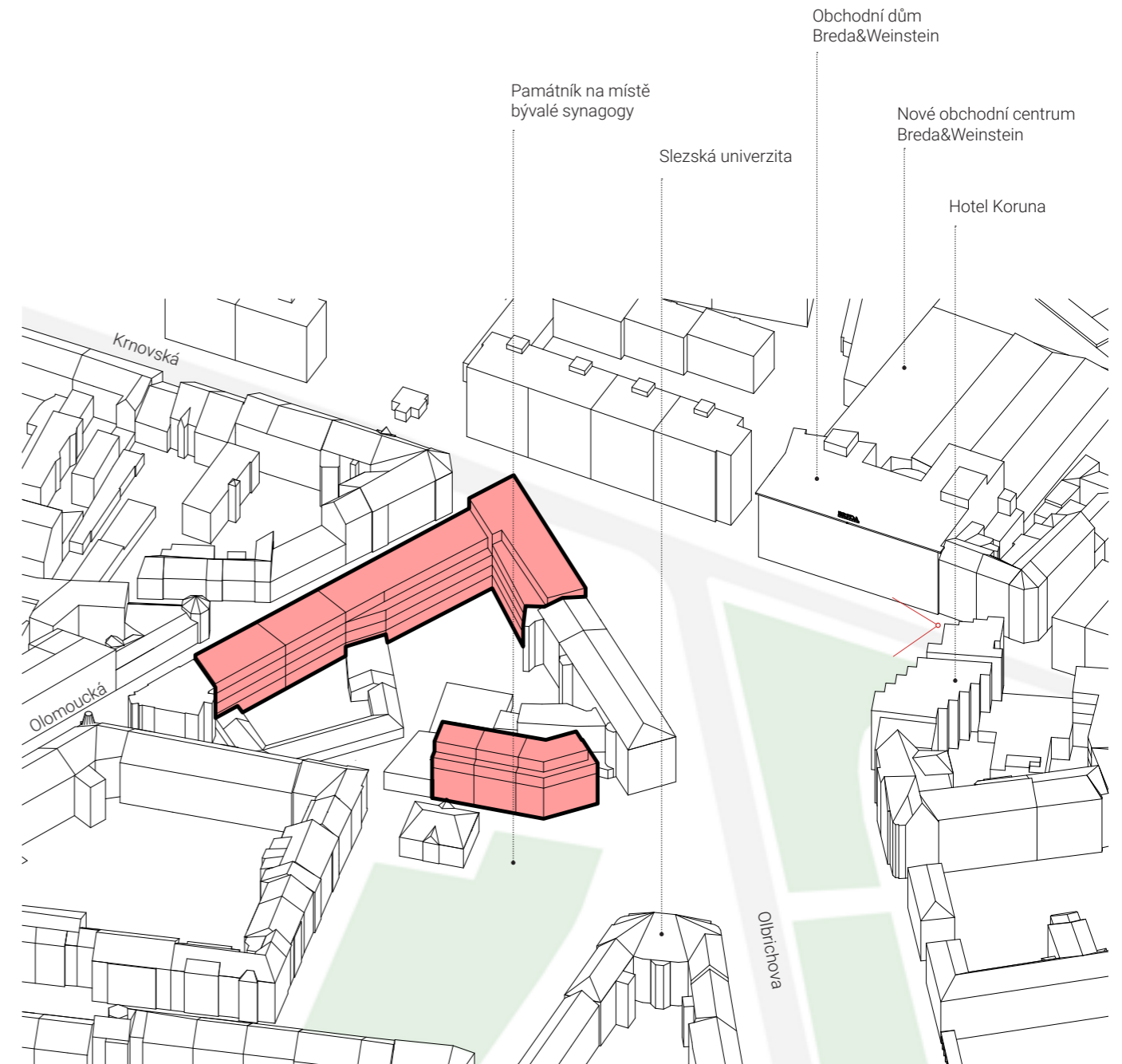
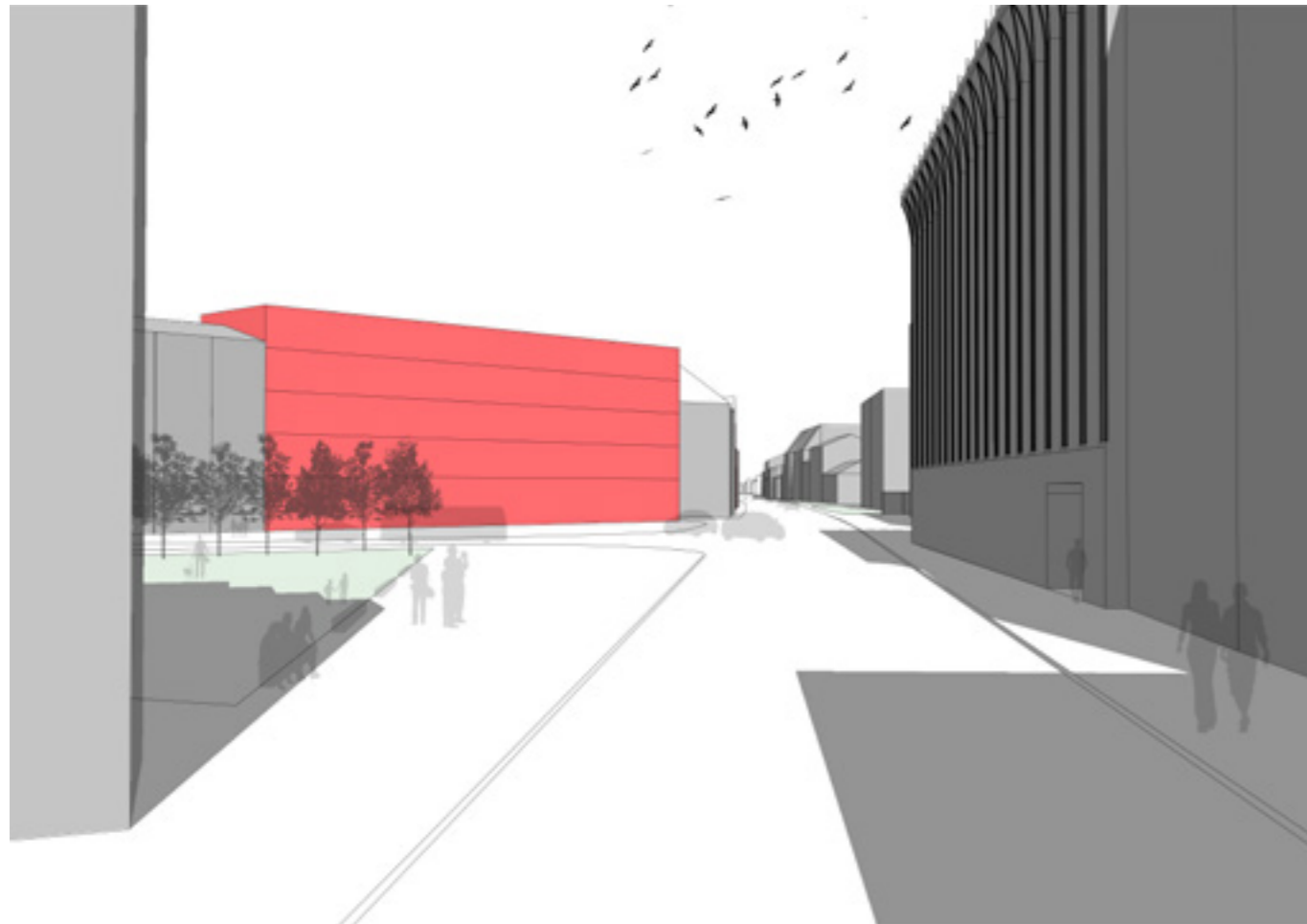

Náměstí Republiky

Prodloužení hradebního parku a jeho otevření na konci u obchodního domu Breda&Weinstein přidává na velkorysosti prostoru. Tato významná secesní stavba od Leopolda Bauera je dominantou prostoru.

Pozemní parkoviště přesouván pod zem. Nad něj je navržen pobytový trávník se stromořadím kolem silnice.

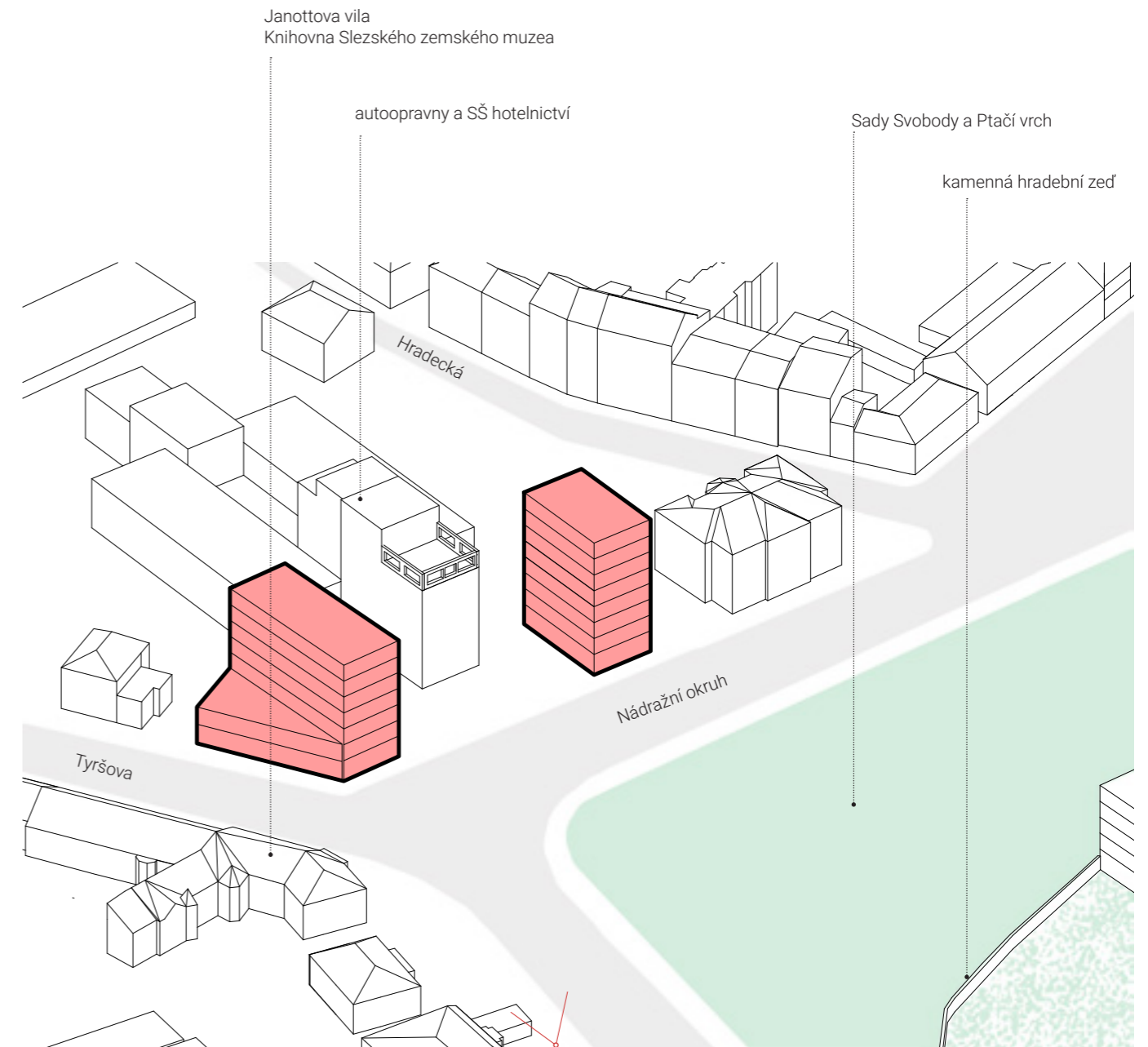
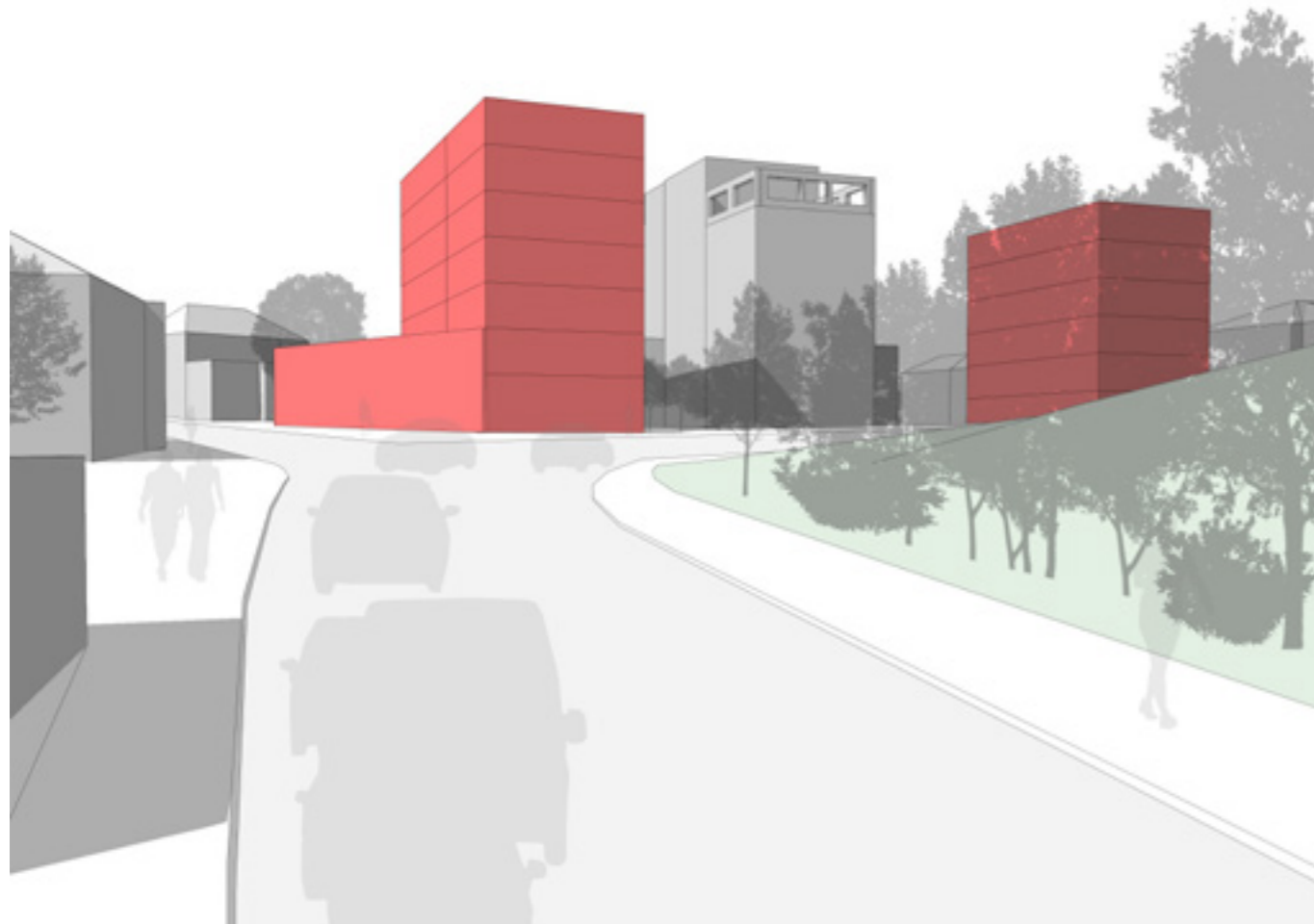
Uzavírám blok na rohu ulic Olomoucká a Olbrichova. Vytvářím nároží, které je pohledovým cílem z Horního náměstí.

Trojice

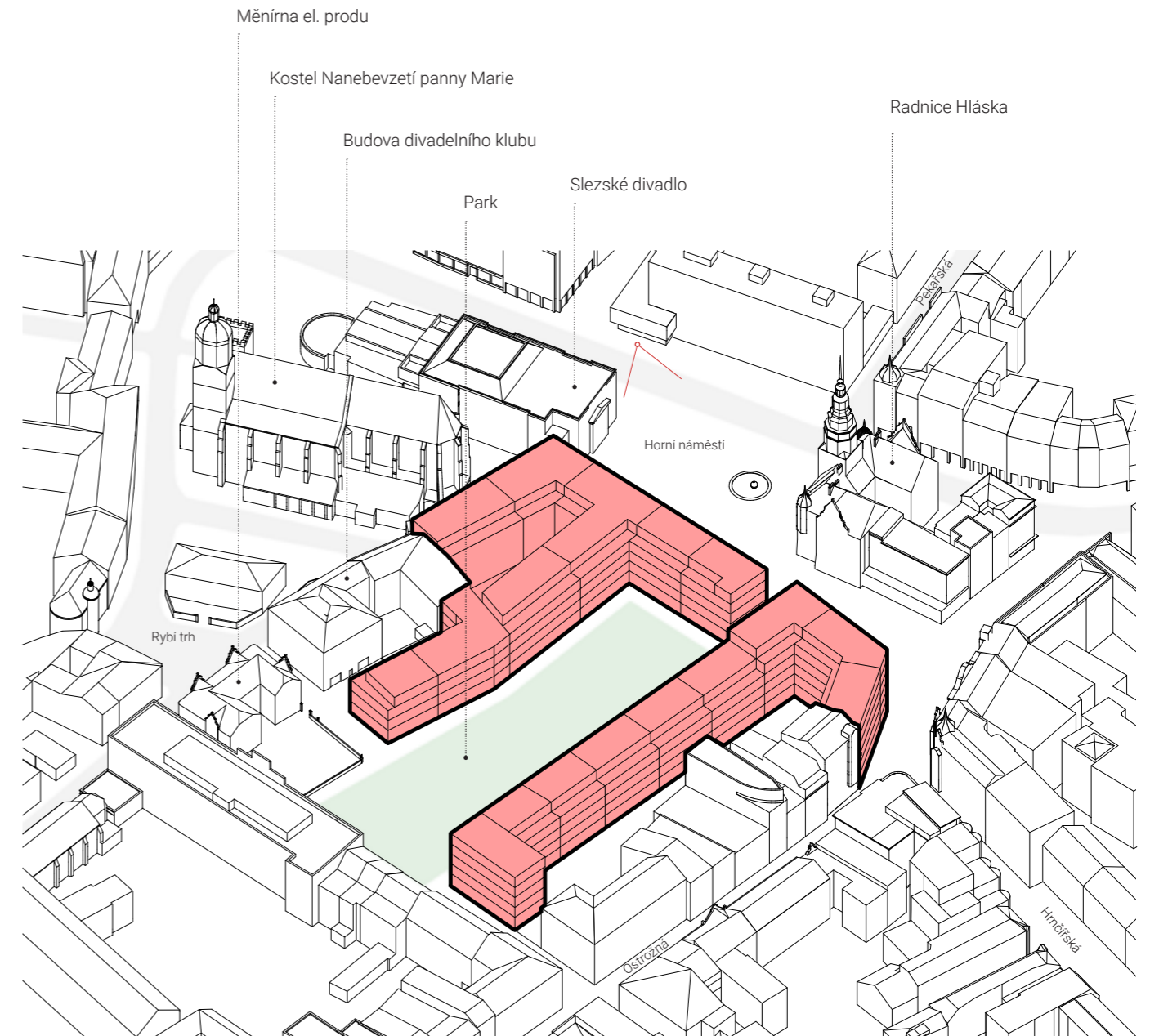
Jedná se o část městského okruhu, která pocitově ani městem není. Ulice s úzkými chodníky a hustě zarostlou stranou parku funguje jako silnice a ne část městské třídy. Do cíle její pohledové osy navrhuji vyšší stavbu, která dodává třídě městský charakter.

Zástavba koresponduje se stávající sedmi-podlažní stavbou a dohromady vytváří kompoziční trojici v místě zalomení městského okruhu.

Slezanka

Blok Slezanka je nejdiskutovanějším místem v Opavě. Spojeno je s ním řada soutěží, návrhů na změnu a různých názorů na využití prostoru. Dnešní chátrající dvoupodlažní obchodní centrum vystavěno za minulého režimu zabírá jednu z delších stran náměstí. Nahrazují jej městskými domy, které původně na náměstí kdysi byly. Zachovávám původní parcelaci. Vnitroblok rozdělují na tři části, jak tomu bylo již od založení města, ovšem zastavuji pouze dvě z nich. Třetí prostřední část je věnována parku, který přímo v centru není a je velmi žádaný. Severní strana bloku je v jednom místě přerušena, pohledově nasměrována na boční štít Hláska. Místo přerušení domů člověku poskytne výhled na náměstí až když je na jeho hraně a v ten moment se mu celé náměstí odkryje.

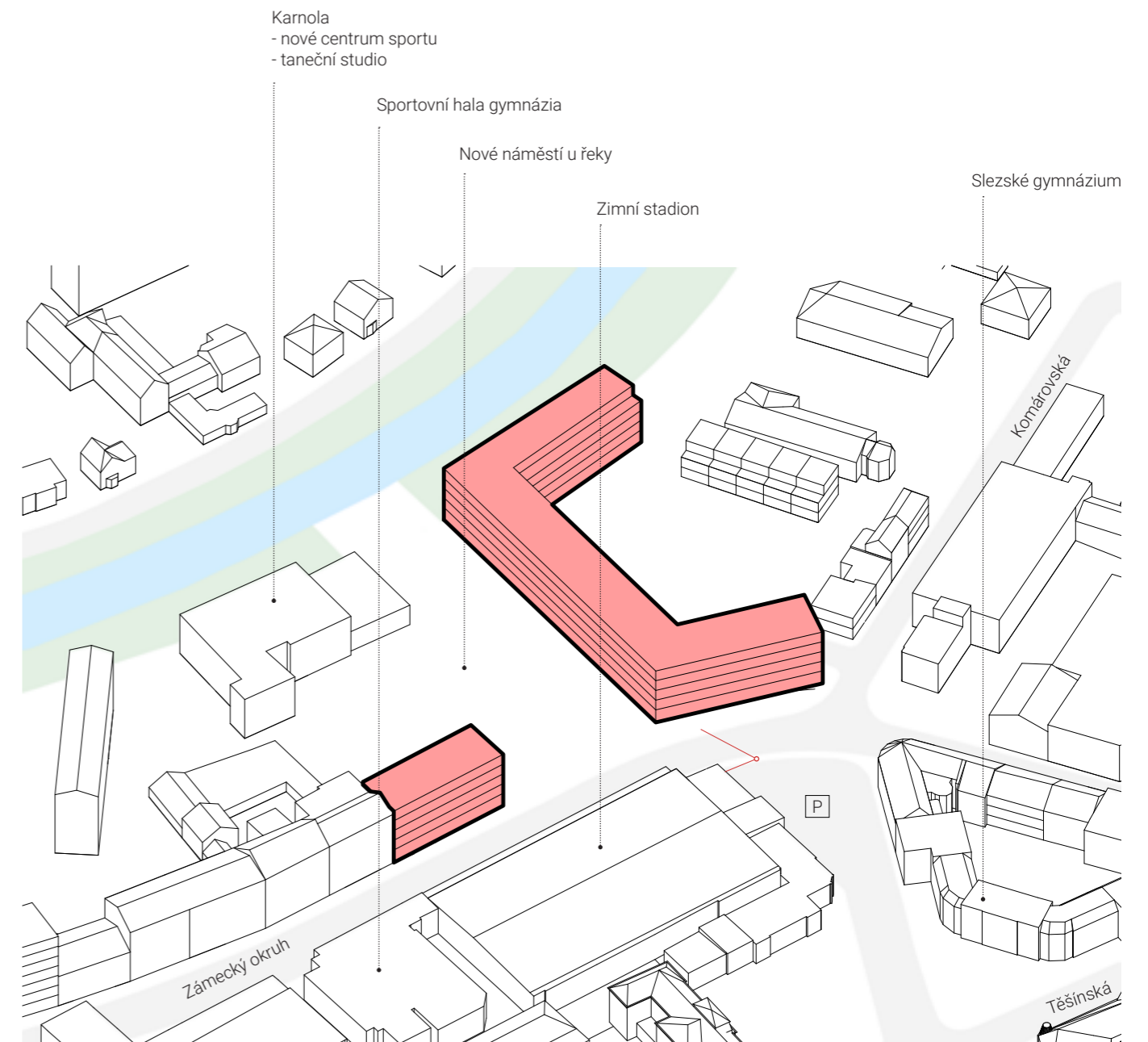
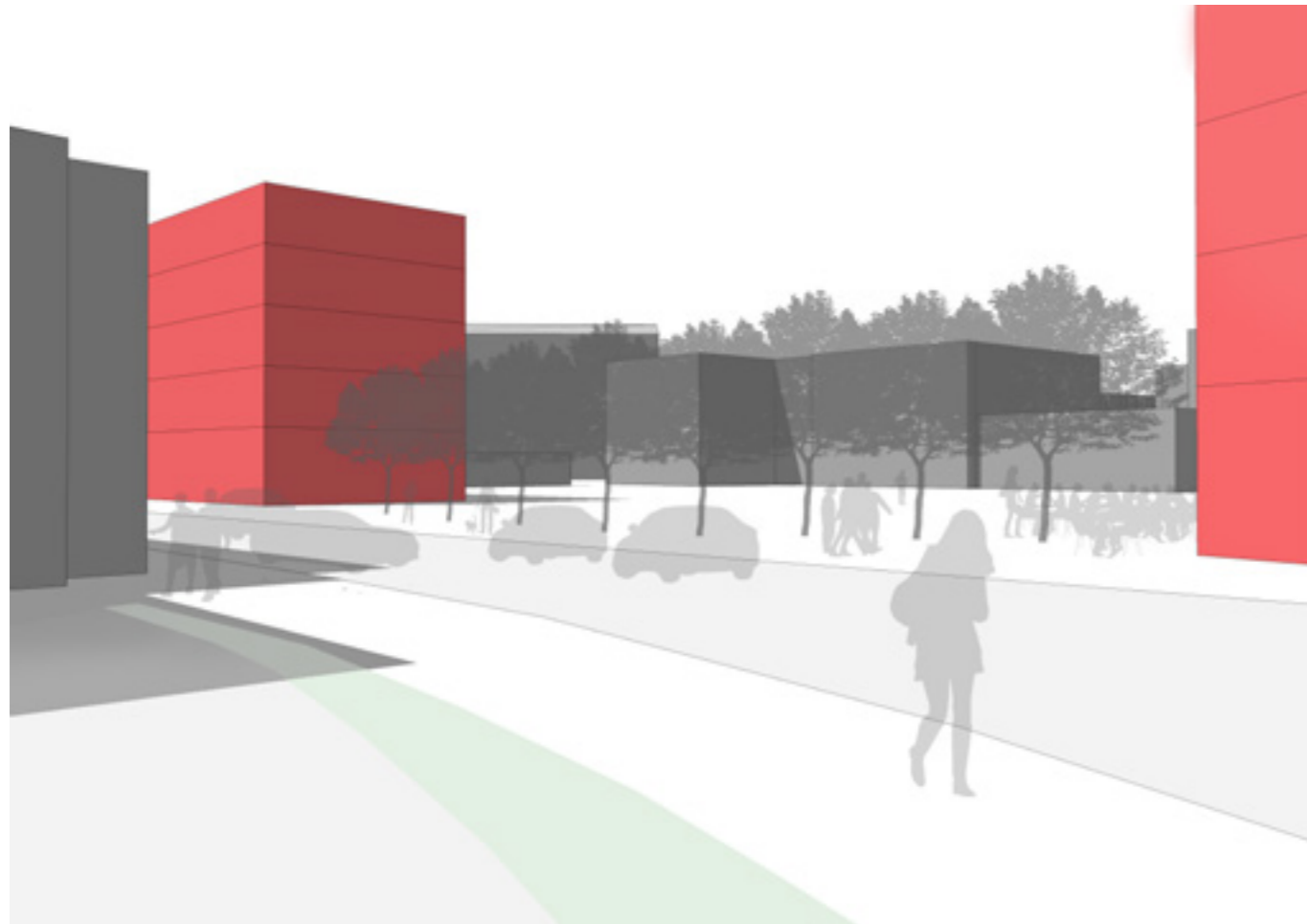

U karnoly

Opuštěná továrna Karnola nemá dnes využití. Přitom se jedná o místo blízko do centra, s návazností k řece a výbornou dostupností všech dopravních prostředků.

Místo vnímám jako stěžejní bod na řece, proto navrhuji nové náměstí s aktivním parterem v nových domech okolo. Náměstí by sloužilo pro větší kulturní vyžití, např. taneční i hudební festivaly. Navrhuji rekonstrukci Karnoly na sportovní centrum, taneční studio.

Náměstí otevírám k řece i do ulice, spojuji tak městský a přírodní charakter činností lidí v prostoru. Forma nábřeží by měla být zpevněna, doplněna posedovými schody. Navrhuji podél řeky napojení na most (ulice Ratibořská).

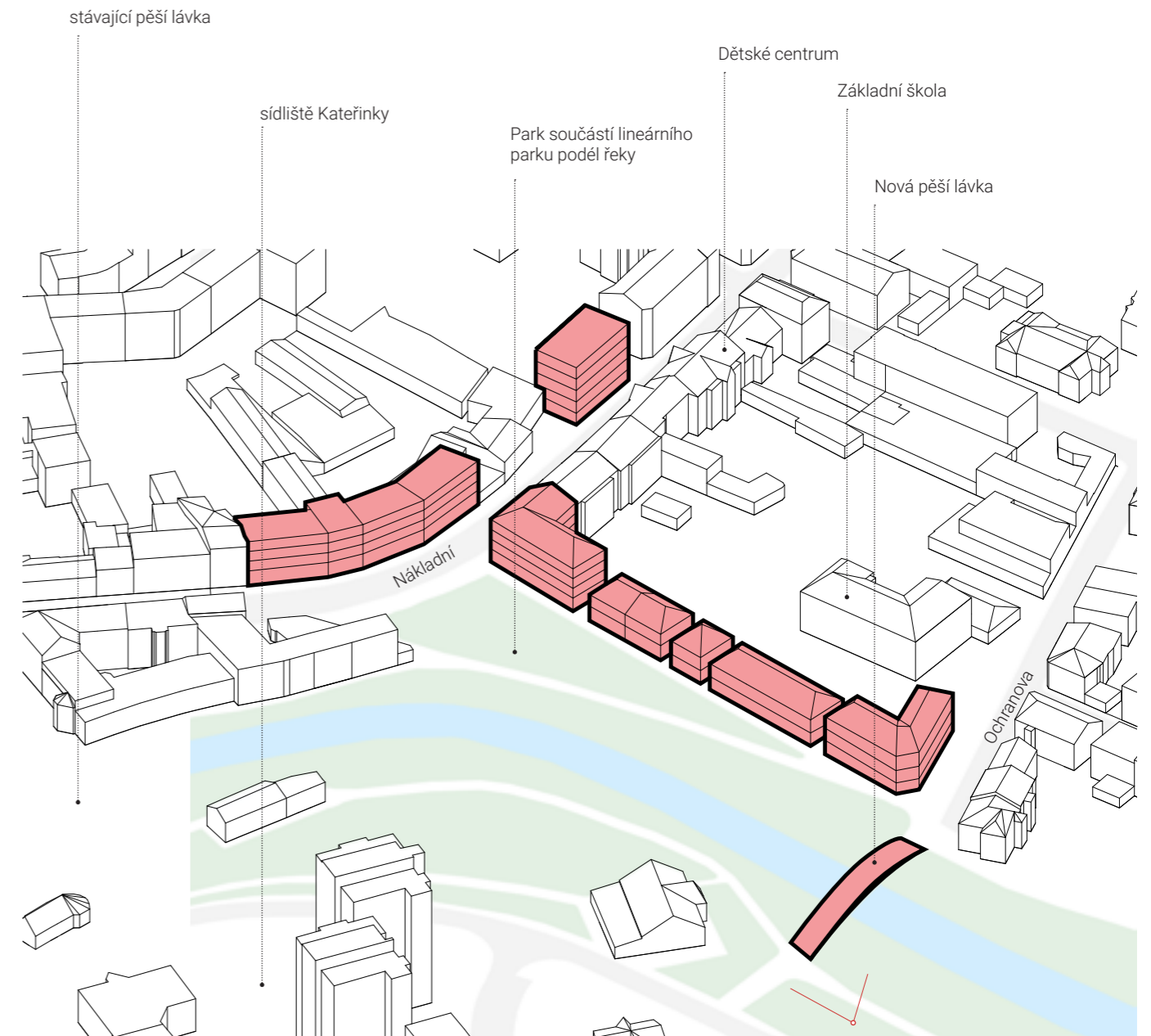
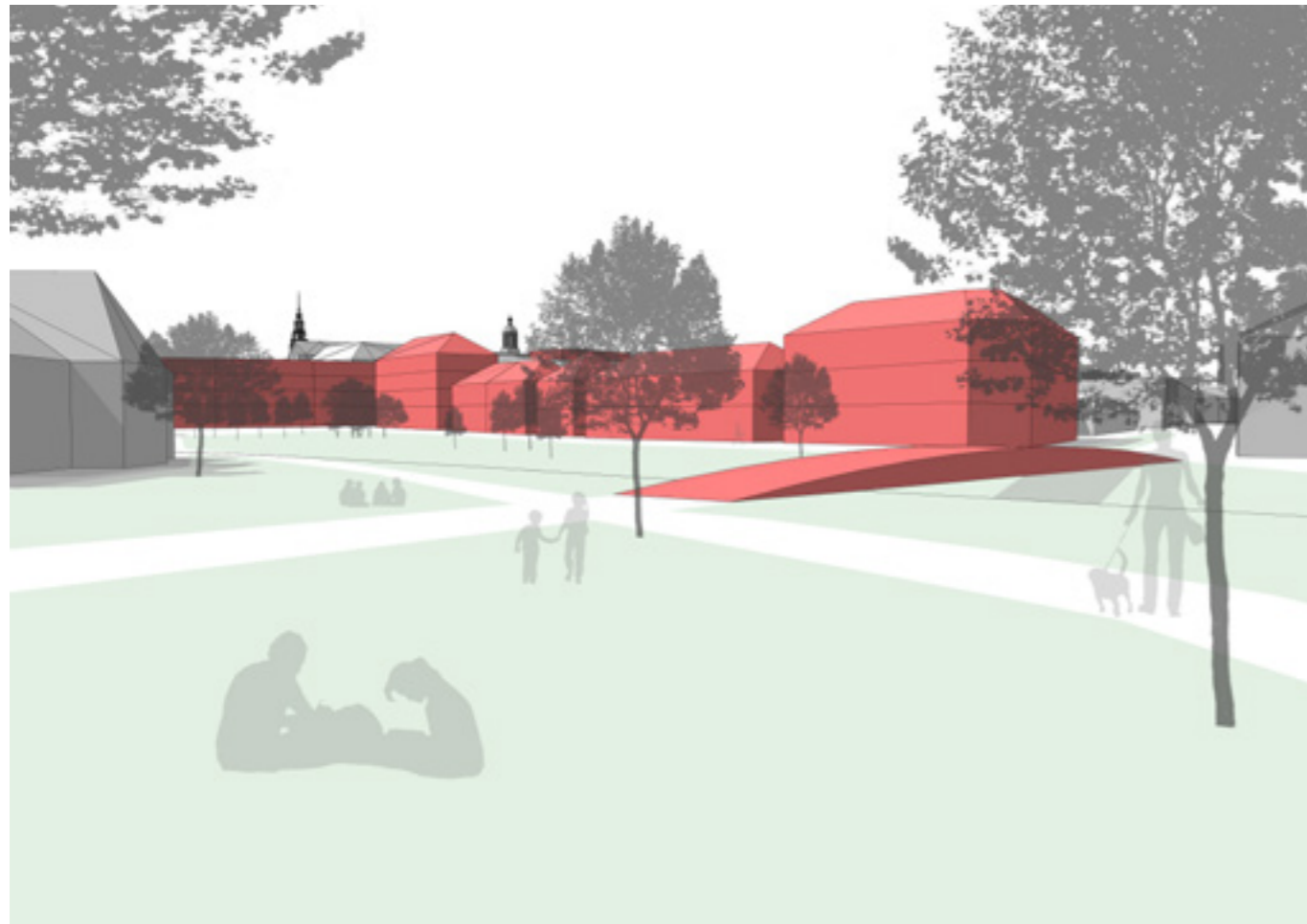

Nákladní - Ochranova

Nákladní ulice patří k severní části městského okruhu. Ulici plnou proluk doplňují domy, které vytváří jednotnou uliční linii. Uzavřením dvorů jasně definují prostory veřejné a prostory soukromé.

Doplňuji hranu parku a uzavírám blok se základní školou a dětským centrem. Jedná se o zástavbu drobnější, která je přechodem k rodinným domům dál podél řeky.

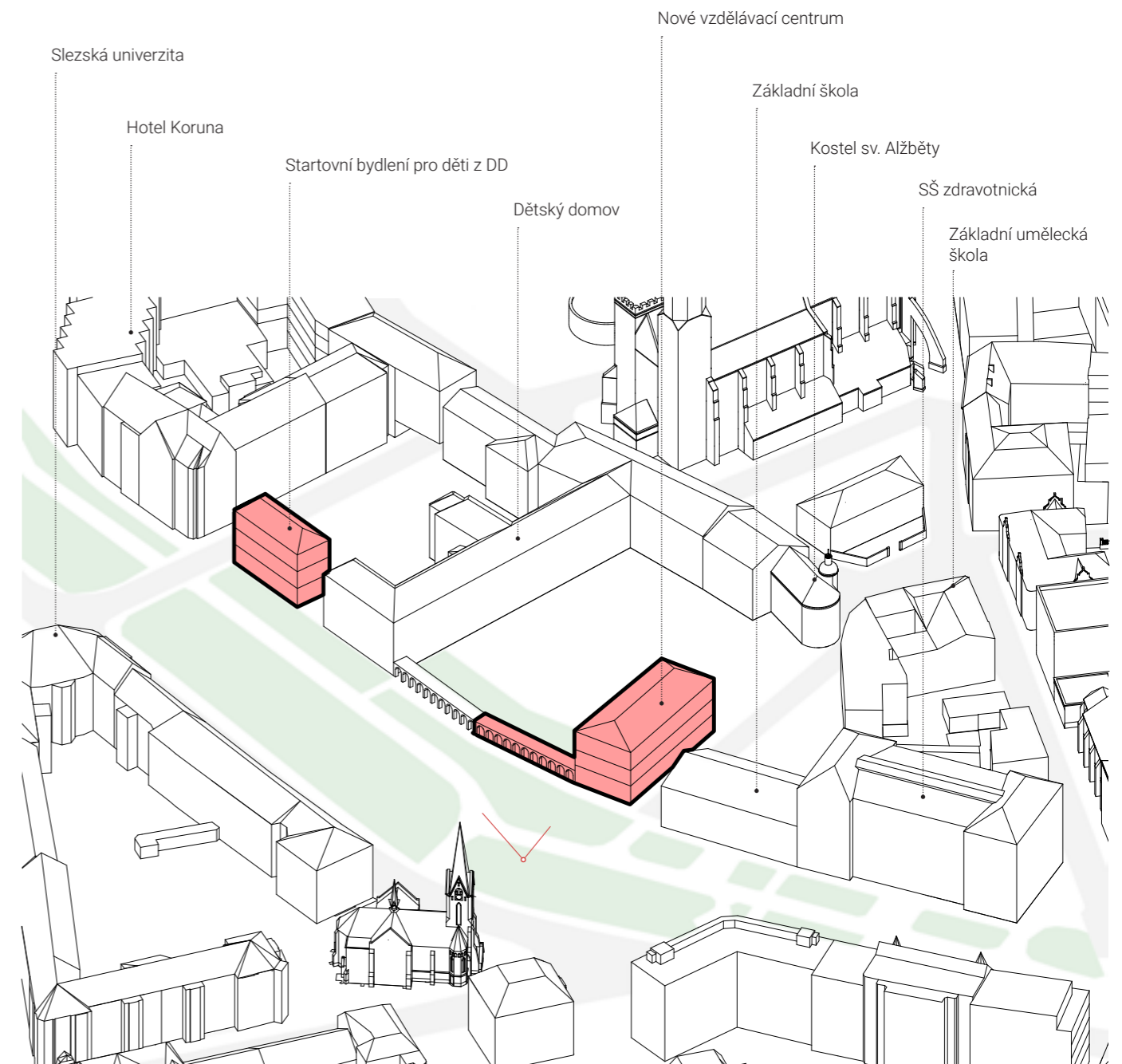
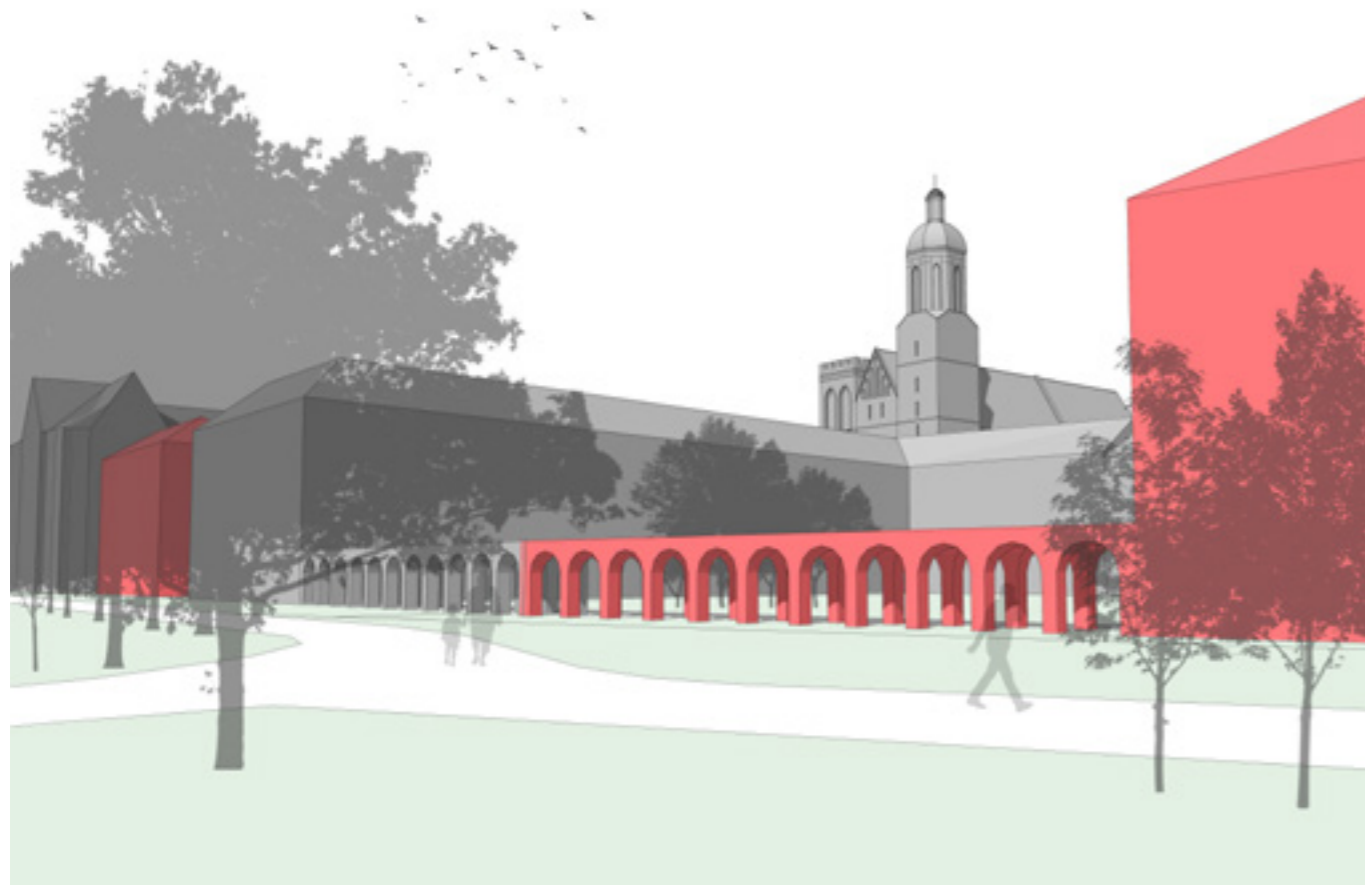
Z Ochranovy ulice navrhují pěší lávku do sídliště Kateřinky. Pozice lávky souvisí s pravidelností pozic ostatních lávek a mostů. Lávka také spojuje rozšířené parkové úpravy kolem řeky v jižní části na pravé břehu, od lávky na sever na levém břehu.

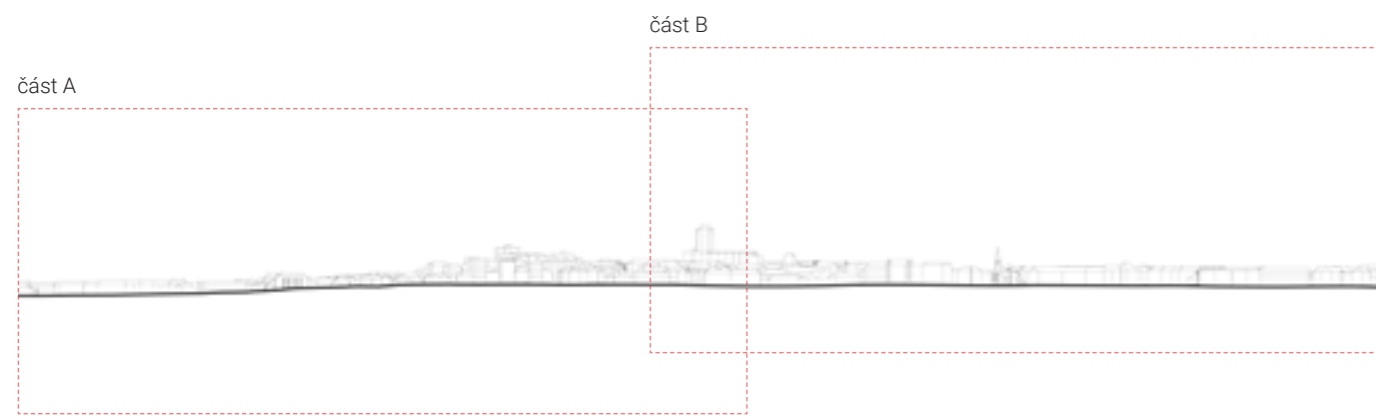
Kolonáda

Zachovalou kolonádu prodlužují a ukončují ji budovou, která by měla sloužit okolním institucím základní, základní umělecké a střední škole jako nové vzdělávací centrum. Seskupením těchto budov vzniká charakter školského kampusu.

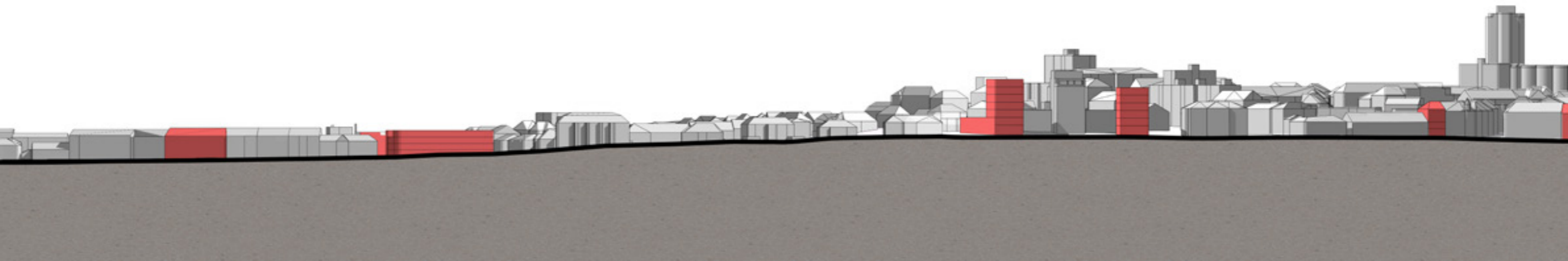
Doplňují linii rozhraní mezi hradebním parkem a historickým centrem. Zdůrazňují tuto linii dostavenou kolonádou a dvěma budovami lícujícími linii parku. Zachovávám uliční síť a podporuji průhledy na kostely.

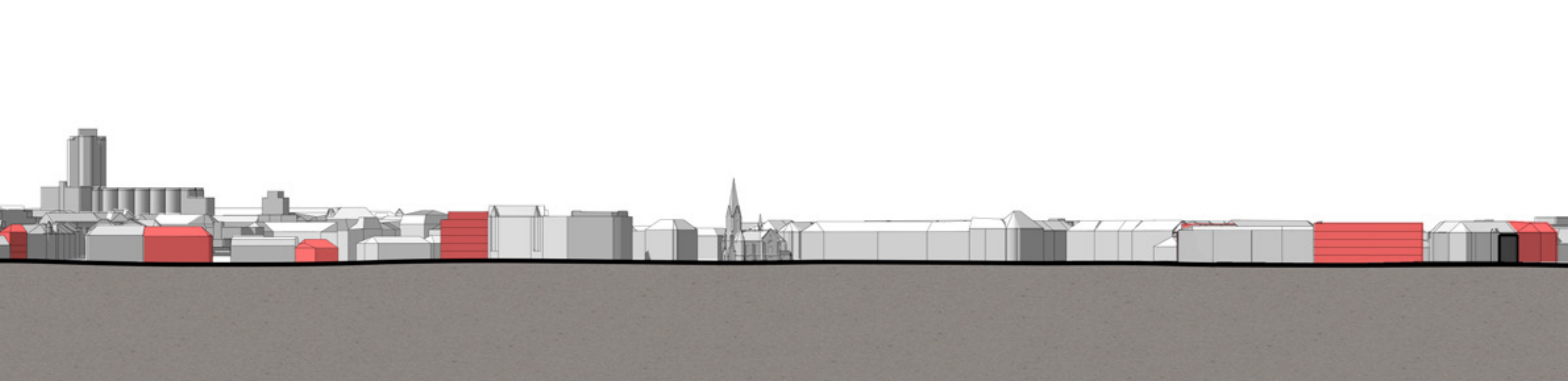
Řez hradebním okruhem

linie zalomeného řezu

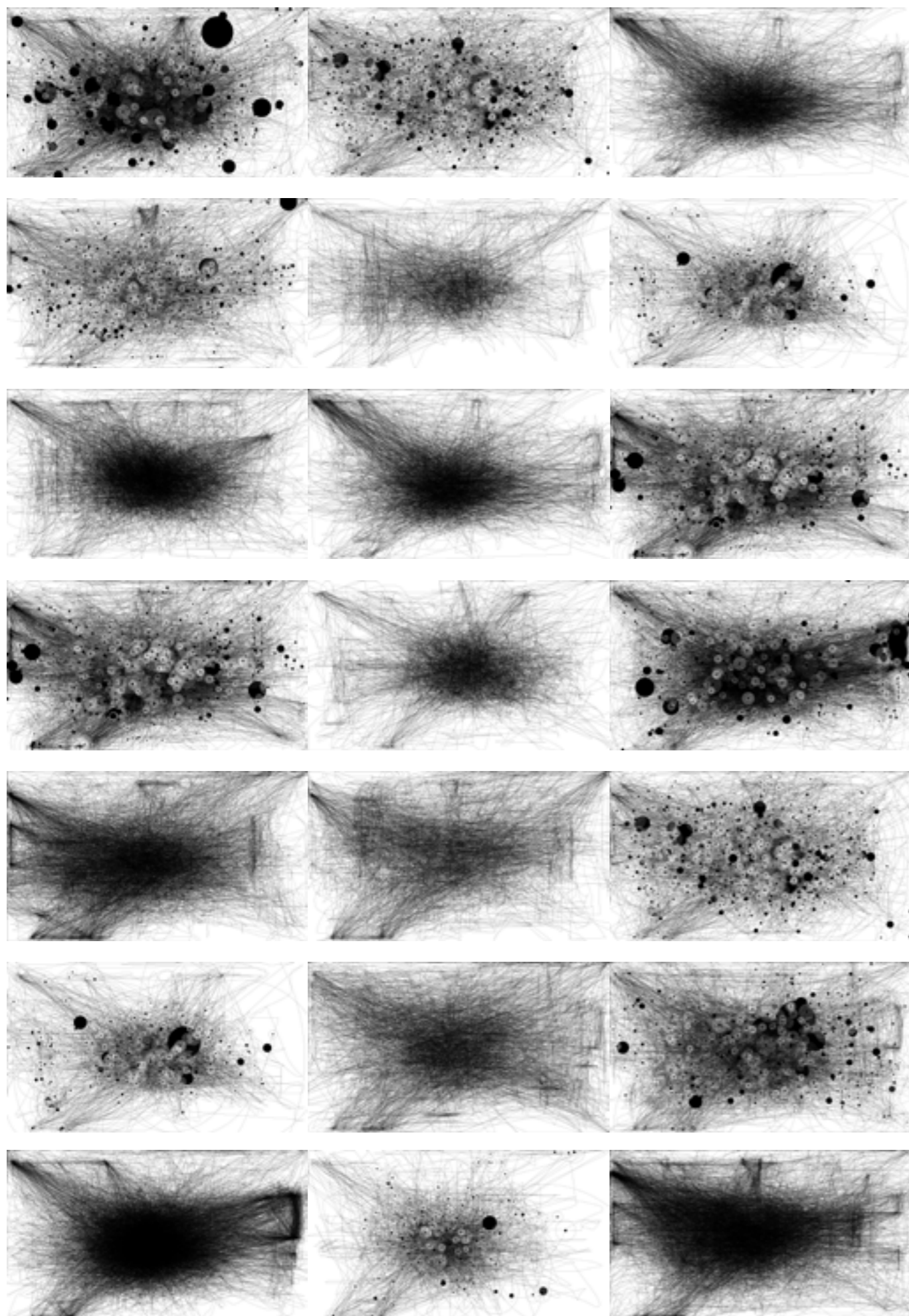
část A

část B

/ Závěrem

BILANCE:

nově zastavěno	46 598 m ²
odstraněno (haly, garáže, opuštěné objekty)	6 703 m ²
zastavěnost centra před návrhem	176 852 m ²
zastavěnost centra s návrhem	193 765 m ²

Plocha zastavění v centru by se návrhem zvedla o 12 %. Opava má stále rezervy - místa k zastavění. Nevymezují veškeré rezervy města. Hlavní pointou je doplnění zástavby na důležitých místech z hlediska kompozice města. Fakt, že města mají proluky či místa rezerv, bude přetrvávat. Vytvoření dokonalého města se 100% využitými prostory je hezká pohádka. Město je stále proměnlivé a nebude nikdy dokončeno. Neberte mě prosím ale skepticky. Město bylo, je a vždy bude živoucí organismus a proto je přirozené, že se věci obměňují. Potřebujeme si své okolí přizpůsobovat své době a to jde jen tehdy, když máme prostor.

V průběhu práce jsem si kladla za cíl definovat to důležité v rámci celkové kompozice města. Aby blok byl blokem, ulice ulicí a ne silnicí, park parkem a náměstí náměstím.

Děkuji Romanu Kouckému za jeho názory a vedení projektu.

Děkuji svým rodičům, kteří mě podporují ve všem, pro co se rozhodnu. Dali mi báječné zázemí nejen pro školu, ale celkově pro život. Děkuji.

Děkuji Honzovi za péči, porozumnění a míru trpělivosti.

Děkuji kamarádům, kteří mě motivovali a mysleli na mě.

Děkuji Verče za vlídná slova.

Zdroje

LITERATURA

ANTONÍN, Robert, KOLÁŘ, František, ed. Opavské hradby. Opava: Opavská kulturní organizace; Ostrava, 2013. ISBN 978-80-85034-70-7.

FIALOVÁ, Irena, ed. Architektura a současné město: texty o moderní a současné architektuře VI. Přeložil Kateřina PIETRASOVÁ, přeložil Jana TICHÁ, přeložil Alena VŠETEČKOVÁ. Praha: Zlatý řez, 2016. ISBN 978-80-88033-02-8.

HRŮZA, Jiří. Slovník soudobého urbanismu. 1. vyd. Praha: Odeon, 1977.

JEHLÍK, Jan. Rukověť urbanismu: architektura poznávání a navrhování prostředí. Praha: Ausdruck Books, 2016. ISBN 978-80-260-9558-3.

KOUCKÝ, Roman. Elementární urbanismus. Praha: Zlatý řez, 2006. ISBN 80-902810-9-5.

KOUCKÝ, Roman, Annamaria BOHUNICZKY, Monika CIHLÁŘOVÁ, et al. Územní plán hlavního města Prahy: metropolitní plán : koncept odůvodnění. Třetí upravené souhrnné vydání. Praha: IPR Praha, [2018]. ISBN 9788087931714.

KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2011. ISBN 80-85983-12-5.

NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: krajina, místo, architektura. 2. vyd. Přeložil Petr KRATOCHVÍL, přeložil Pavel HALÍK. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.

SITTE, Camillo. Stavba měst: podle uměleckých zásad. Praha: ABF, 1995. ISBN 80-901608-1-6.

SPIRN, Anne Whiston; Městská příroda a urbanismus. 1985. In: Maier, Karel: Urbanistická čítanka 1. ČKA, Praha 2000

ŽÍDEK, Jan; Opava 1224 - 1974. Opava: Rada Městského národního výboru v Opavě, 1974. [neprodejná publikace]

WEBOVÉ STRÁNKY, ČLÁNKY

Geoportál ČÚZK, <https://geoportal.cuzk.cz/>

Stránky města Opavy, <https://www.opava-city.cz/cs/uzemni-planovani>

ČSÚ, <https://www.czso.cz/>

21. století: Kam kráčíte města? – 21stoleti.cz. 21stoleti.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT [online]. Copyright © 21stoleti.cz. All Rights Reserved. [cit. 28.11.2018]. Dostupné z: <https://21stoleti.cz/2008/02/19/21-stoleti-kam-kracite-mesta/>

Urban Acupuncture: Revivifying Our Cities Through Targeted Renewal | Kyle Miller MSIS. Kyle Miller MSIS | Interdisciplinary explorations in sustainability. [online]. Dostupné z: <https://kylemillermsis.wordpress.com/2011/09/25/urban-acupuncture-revivifying-our-cities-through-targeted-renewal/>

12 pracovních tezí; Institut aplikovaného urbanismu a Jesko Fezer; časopis ERA21 #06 2010, ISSN 1801-089X, str. 67

DIGITÁLNÍ PODKLADY

3D model bloku Slezanka a část bloků okolo: Ondřej Synek, re:architekti

3D model budov: Zemské muzeum, Mendelovo gymnázium, severní domy na Dolním náměstí, Červený kostel, náměstí Osvoboditelů: <https://3dwarehouse.sketchup.com/>

mapové podklady: katastrální mapy, výškopis, ortofoto: Zeměměřický Úřad, Praha

FOTOGRAFIE, OBRÁZKY

[22, 23] Antonín Krejčí

[24] 1 vlastní, 2 wikipedie.cz, 3 Archiv MF DNES, idnes.cz, 4 <http://www.rtvplus.cz/novinka-806-Opava-chce-jednat-s-Crestylem-o-osudu-Slezanky>, 5 <https://www.eprogram.cz/mista/961-dolni-namesti-opava>, 6 <http://www.historickasidla.cz/redakce/index.php?dr=1600&xuser=&lanG=cs>, 7 www.wikipedie.cz, 8 www.ocbreda.cz, 9 www.kudyznudy.cz, 10 Adolf Horsinka, MAFRA

[25] Antonín Krejčí

[26] geoportál ČÚZK

[27] Jan Dlugoš, staraopava.cz

[28] Arnošt Pustka - historické fotografie z Opava 1224 - 1974

[29] Jiří Spívála, www.rozhledny.cz, Jan Liberda, Vojtěch Vymětal

[100] vytvořeno v aplikaci IOGraph

